

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2013

Barbora Eliášová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Barbora Eliášová

**Spolupráce Chorvatska a Srbska s ICTY od
roku 2000: srovnání politického, společenského
a právního kontextu**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Barbora Eliášová**

Vedoucí práce: **Mgr. Jan Váška**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

ELIÁŠOVÁ, Barbora. *Spolupráce Chorvatska a Srbska s ICTY od roku 2000: srovnání politického, společenského a právního kontextu*. Praha, 2013. 45 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jan Váška.

Abstrakt

Tato bakalářská diplomová práce se zabývá spoluprací Chorvatska a Srbska s Mezinárodním trestním tribunálem pro země bývalé Jugoslávie (ICTY). Pomocí komparace spolupráce těchto dvou zemí odhaluje příčiny toho, proč Chorvatsko dosáhlo uspokojivé spolupráce o šest let dříve než Srbsko. Protože studie vychází z předpokladu, že příčiny lze najít zejména ve vnitropolitických záležitostech, analyzuje politický, společenský i legislativní vývoj spjatý se spoluprací s tribunálem v obou zemích. Jelikož ale spolupráce do velké míry závisela na vnějších aktérech zejména EU, je zde často analyzována i její role. Práce je rozdělena na dvě hlavní kapitoly, z nichž každá obsahuje tři podkapitoly – politickou, společenskou a právní. Analýza se soustředí na období po roce 2000, kdy došlo k významné demokratizační politické změně v obou zemích. V případě Chorvatska končí v roce 2005, kdy byl předán jejich poslední obžalovaný, což se v případě Srbska stalo až v roce 2011, tudíž analýza Srbska sahá až do tohoto roku. Práce dochází k závěru, že v politické rovině byl významným přelomem rok 2003, kdy se v Chorvatsku konsolidovala situace a politická scéna se spojila v podpoře spolupráce s ICTY. Nic podobného se v Srbsku neudálo a většina stran byla minimálně do roku 2008 proti spoluprací. Veřejné mínění zřejmě nemělo přímý vliv na spoluprací, ale společnost vyjadřovala své preference ve volbách, kdy Chorvaté podporovali strany stavějící se za spoluprací s ICTY a integraci do EU a Srbové naopak volili nacionalistické a proti evropské strany. To, že Chorvatsko mělo zákon pro spoluprací s ICTY o řadu let dříve než Srbsko, mohlo hrát roli v jeho opoždění, ale ukázalo se, že jeho přijetí ještě spoluprací nezaručovalo.

Abstract

This bachelor thesis deals with the cooperation of Croatia and Serbia with the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY). Using the comparison of cooperation of these two countries reveals the reasons why Croatia reached a satisfactory cooperation six years earlier than Serbia. Since the thesis is based on the assumption that the causes may be found in domestic political affairs, it analyzes the political, social and legal developments linked to cooperation with the Tribunal in both countries. However, since cooperation is also largely dependent on external actors, in particular the EU, its role is often analyzed. The thesis is divided into two main chapters, each of which contains three subsections - political, social and legal. The analysis focuses on the period after 2000, when the major democratic political changes in both countries occurred. In the case of Croatia the analysis ends in 2005, when the last Croatian accused have been transferred, which in the case of Serbia happened in 2011, so the analysis of Serbia dates to that year. The thesis concludes that an important turning point on the political level happened in 2003, when the situation in Croatia has been consolidated and political parties joined in the promotion of cooperation with the ICTY. Nothing like this had happened in Serbia and most parties were at least until 2008 against cooperation. Public opinion seems to have no direct impact on cooperation, but the society showed its priorities in the elections, when Croats supported parties which were in favor of cooperation with the ICTY and integration into the EU. The majority of Serbs voted contrary for nationalist and anti-European parties. The fact that Croatia had a law for cooperation with the ICTY years earlier than Serbia, might have played a role in the delay of Serbian cooperation with ICTY, but the laws adoption showed to be no guarantee for it.

Klíčová slova

Spolupráce – ICTY – Chorvatsko – Srbsko – srovnání - politické – společenské – právní - aspekty

Key Words

Cooperation – ICTY – Croatia – Serbia – comparison - political – social – legal - aspects

Rozsah práce: 83 491 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Barbora Eliášová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své práce Mgr. Janu Váškovi za podnětné rady a trpělivost. Můj dík také patří vedoucímu bakalářského semináře PhDr. Ondřeji Matějkovi i kolegům z bakalářského semináře.

**INSTITUT MEZINÁRODNÍCH STUDIÍ
PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE**

Jméno:

Barbora Eliášová

E-mail:

eliasova.barca@seznam.cz

Semestr:

letní

Akademický rok:

2011/2012

Název práce:

Spolupráce Chorvatska a Srbska s ICTY od roku 2000: srovnání politického, společenského a právního kontextu

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

letní 2012/2013

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Ondřej Matějka

Vedoucí práce (není povinné):

Mgr. Jan Váška

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Spolupráce s ICTY byla pro obě země velmi komplikovaná, jelikož ani jedna z nich nebyla příliš nakloněna souzení válečných zločinů spáchaných jejich krajany za válek po rozpadu bývalé Jugoslávie mezinárodním tribunálem. Přesto bylo Chorvatsko schopno uspokojivě spolupracovat o několik let dříve než Srbsko. Zjištění příčin, které k tomu vedly, může poskytnout velmi užitečné informace pro další výzkum postkonfliktních společností či fungování mezinárodních trestních tribunálů.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

Cílem práce je přijít na to, co zapříčinilo, že plné spolupráce bylo v Chorvatsku dosaženo o řadu let dříve než v Srbsku. Vycházím z předpokladu, že spolupráci ovlivňovala politická scéna, ale i veřejnost a legislativní opatření pro spolupráci. Proto analyzuji v obou případech tyto tři aspekty, které podle mého názoru nejvýznamněji ovlivňovaly spolupráci státu.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

V roce 2000 nastala v Chorvatsku i Srbsku významná politická změna. V obou zemích nastoupily nové demokratizační vlády, které slibovaly lepší budoucnost a opuštění autoritářských praktik bývalých prezidentů. Obě země také slibovaly splnit své mezinárodní závazky - tedy i spolupracovat s ICTY. Do roku 2003 lze říci, že se oběma zemím tento slib dařilo plnit jen do určité míry a čelily silné opozici. V Chorvatsku se ale udála významná změna - nejvýznamnější nacionalistická strana se rozhodla změnit svůj program a reagovat na veřejné mínění, takže po vítězných volbách v roce 2003 podpořila spolupráci s ICTY a tím i vstup do EU. Naproti tomu v Srbsku nic podobného nenastalo a nacionalistické strany zachovávaly své negativní postoje vůči spolupráci s ICTY stejně jako hlavní vládní strana DSS. Veřejná podpora Srbů spolupráce s ICTY kolísala a často ohrožovala proevropské ambice Srbů. Chybějící legislativní opatření pro spolupráci s ICTY také mělo na zpoždění vliv.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

Komparace je založena na rozboru tří vnitropolitických faktorů, které měly nejdůležitější vliv na spolupráci s tribunálem. Prvním z nich je politické prostředí, které bylo za spolupráci přímo odpovědné. Druhým faktorem, který práce porovnává, je přístup veřejnosti k ICTY a spolupráci s ní. Posledním faktorem, kterému se studie věnuje jen stručně, ale nelze ho

opomenout, jsou legislativní normy spolupráce s ICTY přijaté oběma státy. Práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol věnujících se nejprve chorvatskému případu a poté srbskému. Členění obou kapitol je stejné – nejprve je analyzován politický vývoj spjatý se spoluprací s ICTY, poté následuje společenská podkapitola věnující se veřejnému mínění, významným obžalovaným a roli médií a poslední podkapitola se krátce zabývá legislativním opatřením spolupráce s ICTY v obou státech. Výsledky komparace budou uvedeny v závěru.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

Andrew Konitzer a Jenna Edwards, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals: Comparing the Serbian and Croatian Experiences“ (Studie prezentována v rámci výročního setkání Southern Political Science Association, Hotel Intercontinental, New Orleans, USA, 7.1.2009).

Andrew Konitzer, „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia“, (National Council for Eurasian and East European Research Working paper, University of Washington, 30.7.2010).

Dan Saxon, „Exporting Justice: Perceptions of the ICTY Among the Serbian, Croatian, and Muslim Communities in the Former Yugoslavia“ Journal of Human Rights 4(2005).

Dejan Jović, „Croatia and the European Union: a long delayed journey“, Journal of Balkan and Near Eastern Studies 8, č. 1 (duben 2006).

Diane F. Orentlicher, „Shrinking the Space for Denial: The Impact of the ICTY in Serbia“, (Open Society Justice Initiative, květen 2008).

Jelena Subotic, Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans (Londýn: Cornell University Press, 2009).

Jelena Obrenović-Wochnik, „Strategies of Denial“ in War Crimes, Conditionality and EU integration in the Western Balkans, ed. Judy Ball a Jelena Obrenović-Wochnik (European Security Studies Chaillot Paper n°116, červen 2009).

Ozan Erözden, „Croatia &/v. ICTY: A Difficult Year of Cooperation“ Center for Policy Studies, Blue Bird research group „Future of the Nation State in SEE“, <http://web.ceu.hu/cps/bluebird/pap/erozden1.pdf> (staženo 14.3.2013).

Victor Peskin, International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation (Cambridge University Press, 2008).

Victor Peskin and Mieczysław P. Boduszyński, „Croatia’s Moments of Truth: The Domestic Politics of State Cooperation with International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“ (Berkley Program in Soviet and Post-Soviet Studies Working Paper, Institute of Slavic, East-european and Eurasian Studies, University of California, leden 2003).

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

ÚVOD	2
ICTY	6
1. CHORVATSKO	7
1.1. <i>Úvod</i>	7
1.2. <i>Politické aspekty spolupráce</i>	8
1.2.1. Stranická typologie	9
1.2.2. Spolupráce Račanovy vlády do roku 2003	9
1.2.3. Přeměna HDZ a jeho vláda	11
1.3. <i>Společenské aspekty spolupráce</i>	14
1.4. <i>Legislativní normy pro spolupráci s ICTY</i>	18
2. SRBSKO	19
2.1. <i>Úvod</i>	19
2.2. <i>Politické aspekty spolupráce</i>	20
2.2.1. Stranická typologie	20
2.2.2. Spolupráce Djindjićovy vlády	21
2.2.3. Vojislav Koštunica premiérem	23
2.2.4. Vláda proevropské koalice	26
2.2.5. Transformace nacionalistických politických stran	28
2.3. <i>Společenské aspekty spolupráce</i>	30
2.4. <i>Legislativní normy pro spolupráci s ICTY</i>	35
ZÁVĚR	36
SUMMARY	39
POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA	40

Úvod

Tato studie se zabývá spoluprací Chorvatska a Srbska s Mezinárodním trestním tribunálem pro stíhání osob odpovědných za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná na území bývalé Jugoslávie od roku 1991 (dále jen ICTY nebo tribunál). Jejím cílem je nejen popsat průběh samotné spolupráce s ICTY, ale především poskytnout analýzu domácího vnitropolitického a společenského vývoje, který měl na úspěšnost spolupráce s ICTY nejvýznamnější vliv a který byl často naopak spoluprací s ICTY ovlivněn. Nelze ovšem opomenout také vliv kondicionality EU, bez které by byla spolupráce s tribunálem nejspíš nemožná. Výzkumná otázka, kterou má práce za úkol zodpovědět, zní: Jaké byly příčiny toho, že plné spolupráce s ICTY bylo v Chorvatsku dosaženo o tolik let dříve než v Srbsku?

Z hlediska metodologie je práce komparativní analytickou studií dvou rozdílných případů. Komparace těchto dvou případů – Chorvatska a Srbska - má za úkol zodpovědět výzkumnou otázku. Komparace je založena na rozboru tří vnitropolitických faktorů, které měly nejdůležitější vliv na spolupráci s tribunálem. Prvním z nich je politické prostředí, které bylo za spolupráci přímo odpovědné. Druhým faktorem, který práce porovnává, je přístup veřejnosti k ICTY a spolupráci s ní. A posledním faktorem, kterému se studie věnuje jen stručně, ale nelze ho opomenout, jsou legislativní normy spolupráce s ICTY přijaté oběma státy. Práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol věnujících se nejprve chorvatskému případu a poté srbskému. Členění obou kapitol je stejné – nejprve je analyzován politický vývoj spjatý se spoluprací s ICTY, poté následuje společenská podkapitola věnující se veřejnému mínění, významným obžalovaným a roli médií a poslední podkapitola se krátce zabývá legislativním zakotvením spolupráce s ICTY v obou státech. Vzhledem k tomu, že se práce věnuje spolupráci s tribunálem, ale ne samotnému tribunálu, není třeba se podrobněji zabývat jeho strukturou atd., ale autorka považuje za důležité stručně zmínit na začátku práce vznik a význam tohoto mezinárodního tribunálu, proto je ještě před samotnou analýzou umístěna krátká kapitola o ICTY.

Studie je postavena na rozboru literatury – akademických studií, článků relevantních médií, thinktanků či neziskových organizací – ale i některých pramenů - zpráv ICTY a OSCE či průzkumů veřejného mínění. Téma není vůbec pokryté v českém jazyce, proto je použita zejména literatura v anglickém jazyce. Zdroje v místních jazycích (chorvatštině, srbštině) nejsou příliš použity, jelikož mohou být subjektivně zabarvené a jejich objektivitu lze často špatně ověřit. Ovšem řada autorů, z jejichž studií komparace vychází, pochází z místního

prostředí, ale působí mezinárodně, jejich studie jsou publikovány v anglickém jazyce a objektivita těchto zdrojů je nezpochybnitelná.

Jelikož jde o téma poměrně aktuální, snažila jsem se o to, aby i zdroje byly co nejaktuálnější, ovšem většina studií, které jsou použity, končila nejpozději v roce 2009, takže na reflexi srbského případu do roku 2011 jsem použila zprávy ICTY či neziskových organizací atd. Ačkoli jde tedy o téma aktuální a významné pro mezinárodní politiku, dá se říci, že je poměrně málo akademicky zpracované. Chybí zejména knižní monografie či sborníky, které by analyzovaly vnitropolitické aspekty spolupráce států s ICTY. Většina autorů se věnuje samotnému tribunálu a jeho významu pro mezinárodní právo, ale velmi málo pozornosti je stále kladeno na státy, kterých se tribunál přímo dotýká. Přitom jejich vnitropolitická a společenská situace je velmi důležitá proto, aby byla práce tribunálu efektivní a úspěšná.

V této práci používám několik pramenů – jsou to zprávy ICTY, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OSCE) a také několik průzkumů veřejného mínění. Zprávy ICTY, které ročně hodnotí práci tribunálu ve všech oblastech, mimo jiné i spolupráci s inkriminovanými státy, jsem použila zejména v případech, kdy mi chyběly sekundární zdroje, což bylo tedy, jak už jsem zmínila, zejména období po roce 2008. Volební zprávy OSCE, která ve zkoumaných státech kontrolovala jejich správný průběh a demokratičnost voleb, poskytují přehled přesných a definitivních výsledků, které byly pro práci důležité a ne všechny studie je uváděly. Průzkumy veřejného mínění, které v roce 2004 a 2011 provedlo Bělehradské centrum pro lidská práva, byly velmi přínosné pro analýzu veřejného mínění v Srbsku ohledně spolupráce s ICTY. Kvalita těchto průzkumů je, myslím, nezpochybnitelná, proto je považuji za relevantní a reprezentativní zdroj. Stejně tak jako průzkum srbské evropské kanceláře o názoru občanů na případnou integraci země do EU.

První ze dvou monografií, které jsem ve své práci použila, byla kniha Jeleny Subotic *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans* vydaná v roce 2009, která se věnuje právě vnitropolitické i společenské situaci spjaté se spoluprací s ICTY v obou zkoumaných státech i v Bosně a Hercegovině. Její přínos pro výzkum tohoto tématu je jistě nezpochybnitelný, ačkoli klade důraz celkově na tranziční spravedlnost v zemích bývalé Jugoslávie a zabývá se nejen vztahem s ICTY, ale i domácími soudy apod. Druhou monografií byla kniha Victora Peskina *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation* z roku 2008. I když se autor, jak je patrné z názvu knihy, věnuje i rwandskému tribunálu, velmi podrobně se zabývá i spoluprací Srbska a Chorvatska s ICTY. Jeho analýza se soustředí hlavně na politickou stránku věci,

společenské se věnuje okrajově. Kniha poskytuje cenný chronologický přehled událostí, ale trochu zde chybí hlubší vhled do vnitropolitických záležitostí.

Z akademických studií jsem vycházela hlavně z článků dostupných skrze univerzitní databáze (hlavně <http://www.ebsco.com>) či internet. Všechny studie byly užitečné, ale většinu z nich jsem použila jen na určitou část práce, protože se zabývaly buď jen jednou zemí nebo určitou částí problematiky. Výjimkou byla studie Andrewa Konitzera „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia“ publikovaná v roce 2010, která se věnuje oběma zemím a jejich vnitropolitické i společenské situaci. Je opravdu velmi dobrou analýzou spolupráce obou zemí s ICTY a jejího vlivu na přeměnu nacionalistických politických stran v obou státech, což je ojedinělý přístup. Velmi užitečnou byla i druhá studie tohoto autora ve spolupráci s Jennou Edwards „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals: Comparing the Serbian and Croatian Experiences“ zejména pro politické části kapitol. Tato studie komparuje politické prostředí obou zemí ve vztahu ke spolupráci s ICTY a dokazuje významnou roli středových stran. Podobný vnitropolitický rozbor většina ostatních zdrojů postrádala, proto byly tyto studie pro práci v některých částech klíčové.

Další skupinou zdrojů, které jsem použila, byly zprávy či články neziskových organizací a thinktanků. Zde je určitě na místě zmínit Chaillot Paper n°116 Institutu pro bezpečnostní studia (ISS) Evropské unie, který je sborníkem několika studií odborníků, které se věnují jednak jednotlivým státům a jejich spolupráci s ICTY, ale i kondicionalitě EU a jejímu užití v této konkrétní problematice nebo domácím soudům. Studie se samozřejmě liší, ale každý z autorů podle mého názoru velmi dobře shrnuje hlavní problémy, kterým čelily samotné státy nebo i EU. Dalším významným zdrojem z této kategorie byla studie Diane Orentlicher „Shrinking the Space for Denial: The Impact of the ICTY in Serbia“, kterou jsem pochopitelně použila jen v kapitole o Srbsku. I když se primárně zabývá vlivem ICTY na Srbsko a analyzuje problémy, které je třeba vyřešit ve vztahu ICTY k Srbsku, obsahuje i velmi dobrou analýzu spolupráce Srbska s ICTY. Dalšími zdroji z této kategorie byly například zprávy renomovaných neziskových organizací jako *International Crisis Group*, *Human Rights Watch*, *Institute for War & Peace Reporting* nebo *Centre for Policy Studies* atd. Zde jsem také použila zprávu srbského Helsinského výboru pro lidská práva, která se zabývá situací srbských médií. Myslím, že nezaujatost tohoto zdroje je nezpochybnitelná, už proto, že výbor působí dlouhodobě jako kritik srbské politické scény i veřejnosti přehlížející válečné zločiny.

Jako doplňkové zdroje informací jsem použila i internetové články některých relevantních médií, které jsou dlouhodobě známé svou kvalitou a objektivním zpravodajstvím. Jsou to *BBC*, *The New York Times*, *The Guardian*, *Balkan Insight* a další. Z internetových zdrojů jsem použila stránky ICTY, dále také články o analýze médií na stránkách *Southeast European Media Journal* atd.

Časově je práce zasazena do období po roce 2000 v obou zemích, kdy došlo k demokratické transformaci režimů do té doby vedených autoritativními prezidenty. Spolupráce do roku 2000 byla v obou zemích velmi sporadická nebo vůbec žádná, proto jsem se rozhodla tomuto období nevěnovat. Analýza Chorvatska končí v říjnu 2005, kdy EU otevřela přístupová jednání s Chorvatskem, po čemž brzy následovalo i dopadení posledního obviněného Chorvata Anteho Gotoviny. V případě Srbska je analyzované období delší vzhledem k době předávání obviněných a problémům se spoluprací. Končí předáním posledního srbského obviněného Gorana Hadžiće. Vzhledem k rozsahu práce není možné věnovat se detailně všem letům spolupráce, proto zejména v případě Srbska práce pokrývá hlavně významné milníky ve vývoji.

Teritoriálně je práce zaměřena na Chorvatsko a Srbsko jako dvě nejvýznamnější země, z hlediska velikosti, počtu obyvatel i ekonomického významu, regionu západního Balkánu, které se obě účastnily válek v důsledku rozpadu Jugoslávie. Práce se často nepřímo zabývá kondicionalitou Evropské unie, kterou ve vztahu k ICTY nelze opomenout. Kondicionalita je nejsilnějším „soft power“ nástrojem nátlaku EU na stát, který má ambice vstoupit do EU. Za splnění podmínek, které EU kandidátskému státu klade, dostane tento stát odměnu v podobě postupu směrem ke vstupu do EU, v případě nesplnění naopak následuje pozastavení dalších jednání. ICTY nemá žádné vlastní donucovací prostředky, tudíž spolupráce obou států do velké míry závisela na jejich vůli, která ovšem nebyla velká, a proto ICTY musela spoléhat na vnější tlak hlavně ze strany EU (ale i USA nebo NATO). Je tedy jasné, že západní orientace a evropské ambice velmi souvisely se spoluprací s ICTY, která byla nutnou podmínkou vstupu do EU pro státy bývalé Jugoslávie.

V průběhu analyzovaného časového období se teritorium Srbska a Černé Hory několikrát přejmenovalo – do roku 2003 byl oficiální název Svazová republika Jugoslávie. Od února 2003 byl název změněn na Státní unii Srbska a Černé Hory. 3. června 2006 se Černá Hora na základě květnového referenda osamostatnila a vznikly tedy dva nezávislé státy Černá Hora a Republika Srbsko. Z důvodů přehlednosti a faktu, že tyto změny ze své podstaty nejsou pro práci důležité, jsem se rozhodla v textu používat jen jednoduchého názvu „Srbsko“, stejně tak používám i „Chorvatsko“ místo oficiálního názvu Republika Chorvatsko.

ICTY

ICTY byl založen 25. května 1993 na základě rezoluce 827 Rady bezpečnosti OSN, která se odvolávala na Chartu OSN, konkrétně na kapitolu VII. Rezoluce označovala soustavné porušování mezinárodního humanitárního práva na území bývalé Jugoslávie jako závažné ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti. Proto ustanovila Rada bezpečnosti mezinárodní soudní tribunál, který měl zajistit trestní stíhání osob zodpovědných za tyto zločiny – závažná porušení Ženevské konvence, nedodržení válečných pravidel a zvyklostí, genocidu a zločiny proti lidskosti - čímž hodlala přispět k obnovení a udržení míru v oblasti a zajištění toho, že podobné zločiny se nebudou opakovat, případně nebudou beztrestně tolerovány.¹ Tento bezprecedentní akt, ICTY je prvním mezinárodním tribunálem založeným OSN, měl velký význam pro rozvoj mezinárodního humanitárního a trestního práva a založení dalších mezinárodních trestních tribunálů v budoucnu (ICTR nebo ICC). Mezi významné úspěchy ICTY patří například upřesnění stěžejních prvků zločinu genocidy nebo pokrok v legislativním zakotvení a potrestání sexuálního násilí ve válce.²

Jurisdikce ICTY se vztahuje k období od roku 1991 do roku 2001 a tedy válkám ve Slovinsku, Chorvatsku, Bosně a Hercegovině, Kosovu a také konfliktu v Makedonii v roce 2001. ICTY sídlící v nizozemském Haagu obvinil 161 osob, z nichž 69 odsoudil a 18 zprostil obvinění, zbývající byli buď předáni domácím soudům, byla stažena obvinění nebo byl ukončen soudní proces, většinou v důsledku úmrtí obžalovaného. V roce 2004 ICTY úspěšně ukončil svá vyšetřování a nyní mu zbývá dokončit 25 probíhajících procesů, z nichž poslední by měl být dokončen v roce 2016. Původní strategie předpokládala ukončení práce ICTY už v roce 2010, ovšem nedošlo k tomu v důsledku pozdního dopadení některých obviněných, z nichž poslední byl předán ICTY až v roce 2011. ICTY se soustředí na vysoce postavené obviněné a jejich individuální vinu za velení vojenským operacím, níže postavení obvinění mají být souzeni domácími soudy.³

Organizačně se ICTY skládá ze tří soudních senátů a jednoho odvolacího senátu, kanceláře prokurátora a kanceláře. Kancelář prokurátora připravovala a zveřejňovala všechny obžaloby a mimo jiné jednala se státy o předávání obviněných. Prokurátor je nezávislá osoba jmenovaná na čtyřleté období Radou bezpečnosti OSN. Každý ze soudních senátů se skládá ze tří stálých soudců a v případě odvolacího senátu z pěti. Kromě vysoké kvalifikace na poli

¹„United Nations Security Council resolution 827“, oficiální internetové stránky ICTY, http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf (staženo 9.6.2013).

²Oficiální internetové stránky ICTY, <http://www.icty.org/> (staženo 10.6.2013).

³Ibid.

mezinárodního a trestního práva musí mít soudci i vysoký morální kredit a integritu a být nestranní. Kancelář poskytuje právní a administrativní podporu soudcům, zajišťuje ochranu svědků, spravuje vazbu tribunálu a celkově zajišťuje jeho chod, včetně administrativních a personálních záležitostí.⁴

1. Chorvatsko

1.1. Úvod

2.-3. ledna 2000 se v Chorvatsku konaly první opravdu demokratické parlamentní volby, které jednoznačně vyhrála koalice Sociálně demokratické strany (SDP) a Chorvatské sociálně liberální strany (HSLs) ziskem 40,84% hlasů.⁵ Po spojení s koalicí středových stran Liberální strany (LS), Chorvatské lidové strany (HNS), Chorvatské rolnické strana (HSS) a Istrijského demokratického sněmu (IDS), která získala 13,87% hlasů, měla tato různorodá koalice většinu 95 křesel v 145-členném parlamentu.⁶ Volby byly prohrou dosavadní nejsilnější nacionalistické strany Chorvatského demokratického společenství (HDZ), které vládlo Chorvatsku téměř deset let. Získalo 26,04% hlasů,⁷ což byl ve srovnání se ziskem v minulých parlamentních volbách v roce 1995 značný propad.⁸ Smrt autoritářského, přesto populárního, prezidenta a zakladatele HDZ Franja Tuđmana v roce 1999 znamenala pro Chorvatsko zásadní přelom. Nová vláda levicových a středových stran slibovala nastoupit demokratizační kurz, do něhož zahrnovala i zlepšení mezinárodního postavení Chorvatska a orientaci na Západ. Ten novou politiku Chorvatska uvítal - NATO jej odměnilo už v květnu 2000 členstvím v Partnerství pro mír a EU v roce 2000 uspořádala vrcholný summit v Záhřebu, po němž v říjnu 2001 následoval podpis Stabilizační a asociační smlouvy s EU.⁹

Pro zvýšení svého mezinárodního kreditu a postupu směrem do EU muselo Chorvatsko začít plně spolupracovat s ICTY na předávání obviněných chorvatských občanů z válečných zločinů a poskytování dokumentů či svědků potřebných pro žalobce. Ačkoli Chorvatsko v roce 1993 kvitovalo vznik tribunálu pro stíhání válečných zločinců z doby válek

⁴Oficiální internetové stránky ICTY, <http://www.icty.org/> (staženo 10.6.2013).

⁵OSCE (ODIHR) Election Observation Mission Report, Republic of Croatia Parliamentary Elections 2-3 January 2000 (25. dubna 2000, Varšava).

⁶Ibid.

⁷Ibid.

⁸Tehdy HDZ získalo 45,23% hlasů.

⁹Dejan Jović, „Croatia and the European Union: a long delayed journey“, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 8, č. 1 (duben 2006), 14-16, <http://www.ebscohost.com> (přístup 10.5.2012).

v bývalé Jugoslávii v 90. letech, když se ale ukázalo, že ICTY hodlá vyšetřovat a stíhat i zločiny spáchané Chorvaty v jejich vlastenecké válce a válce v Bosně a Hercegovině, Tudjman odmítal spolupracovat. Nová vláda od začátku proklamovala plnou spolupráci s ICTY. V důsledku toho deklarací uznala jeho jurisdikci nad vojenskými operacemi Blesk a Bouře¹⁰, zřídila vyšetřovací kancelář ICTY v Záhřebu a předala obviněného Mladena Naletiliće.¹¹ Další podporou pro spolupráci s ICTY se stal nový prezident Stjepan Mesić¹², který se stal velkým zastáncem nutnosti individuálně stíhat osoby zodpovědné za zločiny, které byly v průběhu válek spáchány.¹³

1.2. Politické aspekty spolupráce

Následující kapitola se bude zabývat tím, jak po slibném počátku spolupráce mezi ICTY a Chorvatskem skutečně vypadala. Jejím cílem bude nejen popsat politickou situaci a její vývoj ve vztahu ke spolupráci s ICTY, ale i příčiny a důsledky tohoto vývoje. I když se může zdát, že kondicionalita spolupráce s ICTY nemá na domácí politickou scénu velký vliv a je jen instrumentem vnějšího nátlaku na stát, v tomto případě je patrné, že její vliv na domácí politickou scénu je skutečně významný. V Chorvatsku se postupně vyvinul celostraničný konsensus na tom, že by se Chorvatsko mělo otevřít světu a vstoupit do EU, čehož byla podmínkou spolupráce s ICTY. Tento názor nakonec přijala i nejdůležitější nacionalistická strana HDZ a transformovala se v moderní konzervativní stranu západního typu. Tato proměna byla skutečně pozoruhodná a následující kapitola se bude také zabývat jejími příčinami.

---

¹⁰Vojenské operace na konci války v Chorvatsku v roce 1995 vedené chorvatskou armádou a paramilitárními jednotkami měly za úkol obnovit kontrolu nad územími ovládanými srbskými vzbouřenci. Operace byly velmi rychlé a úspěšné, ale byla při nich a v jejich důsledku vyhnána většina srbského obyvatelstva žijící na těchto územích po staletí, která do té doby tvořila cca 12% obyvatel Chorvatska. Vyhánění bylo velmi brutální a řada Srbů byla zraněna či zabita. Důkazy ICTY ukazují dokonce, že Srbové, kteří se odmítli vystěhovat či toho nebyli schopni, byli zabíjeni.

¹¹Victor Peskin, *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation* (Cambridge University Press, 2008), 123.

¹²Bývalý vysoko postavený funkcionář komunistické Jugoslávie (poslední předseda Předsednictva SFRJ), po osamostatnění Chorvatska vstoupil do HDZ, ale nesouhlasil s politikou F.Tudjmana, proto v roce 1994 na protest ze strany vystoupil a stal se Tudjmanovým významným kritikem. V prezidentských volbách v lednu-únoru 2000 kandidoval za HNS a získal 41,11% hlasů. O hodně předstihl svého hlavního rivala Dražena Budišu(HSLS/SDP), který získal 27,71% hlasů. Kandidát HDZ Mate Granic skončil až třetí s 22,47%. Zdroj: Organization for Security and Cooperation in Europe, Final Report, Republic of Croatia Extraordinary Presidential Elections 24 January & 7 February 2000.

¹³Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans* (Londýn: Cornell University Press, 2009), 118.

1.2.1. Stranická typologie

Chorvatské strany se daly rozdělit na jedné straně na levicové, proevropské, tolerantní a proklamující plnou spolupráci s ICTY. Do této kategorie spadala Sociálně demokratická strana (SDP), Sociálně demokratická unie (SDU) a Sociálně demokratická akce Chorvatska (ASH). Na druhé straně spektra stály pravicové strany vyjadřující etnocentrismus, často až agresivní nacionalismus, zastávající tradiční hodnoty a projevující euroskepticismus. Sem patřilo právě HDZ, Chorvatská strana práva (HSP) a Chorvatská křesťansko demokratická unie (HKDU). Tyto strany byly silně proti vydávání obžalovaných ICTY a popíraly jeho obvinění. Mezi oběma póly stála řada středových stran - Chorvatská sociálně liberální strana (HSLŠ), Liberální strana (LS), Chorvatská lidová strana (HNS), Chorvatská rolnická strana (HSS), Istrijský demokratický sněm (IDS) atd., jejichž agenda byla různá, ale všechny podporovaly plnou spolupráci s ICTY stejně jako strany levicové.¹⁴

1.2.2. Spolupráce Račanovy vlády do roku 2003

Jelikož tedy ve vládě nebyla ani jedna ze zmíněných pravicových stran, žádný z koaličních partnerů neměl být v opozici ke spolupráci s tribunálem. Konsensus skutečně trval až do léta 2001. Spíše zdánlivá vládní krize přišla už v únoru 2001, kdy vypukly masové protesty¹⁵ proti obvinění Mirka Norace, bývalého chorvatského generála¹⁶, z válečných zločinů, paradoxně ne ICTY, ale místním soudem v Rijece. Protesty nebyly spontánní reakcí obyvatelstva a mnohé nasvědčovalo tomu, že byly zorganizovány nacionalistickou opozicí v čele s HDZ.¹⁷ Vnějšímu pozorovateli by se mohlo zdát, že pro vládu znamenaly skutečné nebezpečí, ale ve skutečnosti upevnily její pozici jako obránce demokracie a právního řádu proti nebezpečným extrémistům.¹⁸ Od HDZ to byl zase promyšlený tah, jak si připravit půdu

¹⁴ Andrew Konitzer a Jenna Edwards, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals: Comparing the Serbian and Croatian Experiences“ (Studie prezentována v rámci výročního setkání Southern Political Science Association, Hotel Intercontinental, New Orleans, USA, 7. ledna 2009), 23-24, <http://www.ebscohost.com> (přístup 20. března 2013) z Ivan Šiber, „Politicko pona“ in Hrvatska politika 1990-2000, ed. Mirjana Kasapovic (Zagreb: Fakulteta Političkih Znanosti Sveučilišta, 2001).

¹⁵Nějtvětší demonstrace proběhla 11. února 2001 ve Splitu s cca 150 tisíci účastníky.

¹⁶V září 2000 byl stejně jako Ante Gotovina a dalších pět generálů propuštěn za otevřený dopis vládě, ve kterém si stěžovali na to, že vláda uráží památku chorvatské války za nezávislost stíháním údajných válečných zločinců za zločiny proti Srbům – tedy spoluprací s ICTY.

¹⁷Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the*, 92-93.

¹⁸Victor Peskin and Mieczysław P. Boduszyński, „Croatia's Moments of Truth: The Domestic Politics of State Cooperation with International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“ (Berkley Program in Soviet and Post-Soviet Studies Working Paper, Institute of Slavic, East-european and Eurasian Studies, University of California, leden 2003), 20-23.

pro svůj politický návrat. Podařilo se mu zmobilizovat své podporovatele a prezentovat se jako silný, dobře organizovaný a energický aktér na chorvatské politické scéně a zároveň vzbudit určité pochybnosti o schopnostech vlády premiéra Ivici Račana.¹⁹

Ovšem brzy poté následovala opravdová vládní krize, která přišla v červnu 2001 s dvěma obžalobami ICTY bývalých vysoko postavených chorvatských generálů – Rahima Ademiho a Anteho Gotoviny.²⁰ V koalici ohledně vydání nastaly spory, resp. hlavní koaliční partner SDP HSLS nesouhlasila s jejich zatčením a předáním do Haagu a rezignovali kvůli tomu čtyři ministři z řad HSLS. Vláda nakonec tento otřes ustála, ale byla jím oslabena a její odhodlanost k plné spolupráci se snižovala. Premiér Račan i přes zmíněné rezignace slíbil předat oba obviněné.²¹ Ademi se vydal dobrovolně sám, ovšem Antemu Gotovinovi se podařilo uprchnout a skrýval se nakonec ještě další čtyři roky. Jeho útěk byl způsoben průtahy vlády s jeho zatčením a upřednostněním politických procesů – hlasování o důvěře vládě atd. I přes proklamovanou vůli Gotovinu zatknout mu vláda poskytla dostatek času, aby mohl utéct.²² Není jasné zda tak vláda konala úmyslně, ale někteří zástupci tribunálu vyjádřili obavy, že to tak skutečně bylo.²³

Ještě větší kontroverzi vzbudilo další obvinění ICTY ze srpna 2002. ICTY vydala obžalobu na bývalého náčelníka generálního štábu za vlastenecké války Janka Bobetka,²⁴ který byl v chorvatské společnosti vnímán jako hrdina a bojovník za nezávislost chorvatského státu. Vláda hned vyjádřila silný nesouhlas s obviněními a prohlásila, že Bobetka nevydává. Sám premiér byl silně proti a chorvatský parlament v hlasování jednomyslně zamítl vydání. Jediný, kdo trval na tom, že je třeba ho předat tribunálu, byl prezident Mesić.²⁵ Vláda se přesto navenek prezentovala jako spolupracující, ale ve skutečnosti předání stále odkládala v naději, že kvůli Bobetkovu špatnému zdraví pro něj získá imunitu. Tato strategie byla nakonec úspěšná. Bobetko byl v listopadu 2002 hospitalizován a na začátku roku 2003

---

¹⁹Andrew Konitzer, „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia“, (National Council for Eurasian and East European Research Working paper, University of Washington, 30. července 2010), 24-25.

²⁰Oba byli obviněni za zločiny proti lidskosti ovšem v jiném kontextu. Ademi pro zločiny spáchané jednotkami, kterým velel v roce 1993 v oblasti Medacké kapsy v Krajině. Gotovina pro svou roli ve velení chorvatským jednotkám během operace Bouře v roce 1995.

²¹Victor Peskin, *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation*, 128.

²²Victor Peskin and Mieczysław P. Boduszyński, „Croatia’s Moments of Truth: The Domestic Politics of State Cooperation with International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, 24-25.

²³Dejan Jović, „Croatia and the European Union: a long delayed journey“, 17-18.

²⁴Obviněn byl ze zločinů proti lidskosti za zločiny proti Srbům v roce 1993.

²⁵Victor Peskin and Mieczysław P. Boduszyński, „Croatia’s Moments of Truth: The Domestic Politics of State Cooperation with International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, 27-28.

úředníci ICTY uznali, že není schopen dostavit se k soudu. Na konci dubna 2003 Janko Bobetko umřel, čímž byl problém chorvatské vlády vyřešen.²⁶

Těžko říci, kdyby se to bývalo nestalo, zda by Chorvatsko skutečně dále odolávalo nátlaku ICTY potažmo i EU nebo NATO. Je ale patrné, že i přestože v koalici panoval silný konsensus pro spolupráci s ICTY a vláda nechtěla ohrozit svůj proevropský kurz, který se slibně vyvíjel, stále bylo stíhání vysoko postavených generálů odpovědných za zločiny spáchané v chorvatské vlastenecké válce pro většinu politiků nestravitelné, mimo jiné proto jak negativní ohlasy to vzbuzovalo ve společnosti. Dokonce i sám premiér Račan kritizoval ICTY, nemluvě o opozičním HDZ. Velký vliv na kritická prohlášení Račana na adresu ICTY a odkládání spolupráce vlády měla i klesající popularita vládnoucí koalice a naopak stoupající preference nacionalistického HDZ.²⁷

1.2.3. Přeměna HDZ a jeho vláda

Přestože se navenek zdálo, že HDZ zůstalo toutéž nacionalistickou stranou, která dříve vládla Chorvatsku, a jeho názory a priority se nezměnily, ve skutečnosti od smrti svého zakladatele Tudjmana na konci roku 1999 prodělávala velmi silnou vnitřní transformaci. Snahu změnit programové priority vyvíjelo HDZ už před volbami v roce 2000, kdy začalo být jasné, že HDZ už nebude schopno získat takové množství voličů, aby mohlo vládnout samo a nebylo pravděpodobné, že by s ním některá ze středových stran vstoupila do koalice. Bylo tedy jasné, že pokud se chce HDZ dostat opět k moci a zvítězit v příštích volbách, bude muset změnit svůj program tak, aby upoutalo více středových voličů a také bylo přijatelné jako koaliční partner pro některé středové strany.²⁸

Už od smrti Tudjmana probíhal ve straně silný boj o to, kdo ji povede a jaký bude její budoucí program. Více méně šlo o spor tudjmanovského křídla, trvajících na svých nacionalistických postojích, a progresivního, které chtělo změnit programové priority a modernizovat stranu. Mimo to zde byla i silná personální rivalita mezi Ivičem Pašalićem a Vladimírem Šeksem, vlivnými osobnostmi tudjmanovy éry.²⁹ Na stranickém kongresu v dubnu 2000 byl předsedou HDZ zvolen Ivo Sanader, do té doby nepříliš významná osobnost ve stranické hierarchii. Byl zvolen hlavně kvůli tomu, že se zdál dobře kontrolovatelný a

²⁶Victor Peskin, *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation*, 132.

²⁷Ibid. 133.

²⁸Andrew Konitzer a Jenna Edwards, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals“, 14-16.

²⁹Lamont, Christopher K., „International Criminal Justice and the Politics of Transition in Croatia“, IREX, Scholar Research Brief (27. října 2010), 2.

vhodný ke zlepšení vztahů se Západem.³⁰ Brzy se ale ukázalo, že je velmi obratný politik a jeho pragmatismus dokázal zajistit HDZ návrat na politický vrchol.

Účastí ve výše zmíněných protestech v roce 2001 HDZ upevnilo svou pozici kritika vlády a ICTY a mobilizovalo své příznivce. Sanader tím také upevnil své místo silného vůdce strany a uklidnil nacionalistické křídlo. Podařilo se mu obhájit svůj post na 7. kongresu strany 21-22. dubna 2002 a těsně vyhrál nad Pašalićem. Následkem toho se Sanaderovi konečně podařilo marginalizovat opoziční křídlo ve straně – Pašaliće spolu s několika jeho nejbližšími společníky vyloučil ze strany a zbytek se přizpůsobil s vidinou, že by je čekalo to samé. Tím začala perioda relativního konsenzu ve straně a posun její orientace lehce doleva. Sanader si byl vědom toho, že nejdůležitější pro HDZ v tuto chvíli bylo obnovit svůj mezinárodní kredit.³¹

HDZ proto pozvalo na svůj kongres v červenci 2003 i evropské a zahraniční diplomaty a politiky. Sanader ve svém projevu vyjádřil ochotu HDZ spolupracovat s ICTY, ovšem zdůraznil, že nedovolí, aby operace Bouře a Blesk byly označeny za etnickou čistku či genocidu. Dále uznal potřebu individuálně soudit obžalované, ale rozhodně odmítal kolektivní vinu chorvatského národa.³² Sanader zvolil chytrou taktiku hrající na obě strany. Pro zahraniční tisk činil prohlášení, která měla ukázat změnu priorit jeho strany - uznání nutnosti spolupracovat s ICTY, vůli Chorvatska vstoupit do EU a splnit její podmínky atd. V domácím tisku se ovšem vyjadřoval více vlastenecky, aby si zase neodcizil významnou voličskou základnu HDZ.³³ 25. listopadu 2003 HDZ vyhrálo parlamentní volby. Získalo 66 křesel v parlamentu a vytvářelo koalici.³⁴ HDZ si nakonec do koalice zvolilo středovou HSLS a strany menšin mezi nimi překvapivě i stranu srbské menšiny SDSS, dále také spoléhalo na tichou podporu řady středových menších stran.³⁵

I přes obavy v zahraničí, aby HDZ neobnovilo svůj nacionalistický program a nezmrazilo spolupráci s ICTY, se kooperace po výhře HDZ naopak zlepšila a Sanader se opravdu ukázal jako velmi pragmatický politik, který pochopil, že splnění chorvatských evropských, potažmo i ekonomických, ambicí skutečně závisí na Haagu. Trvání na nacionalistickém kurzu by Chorvatsku nepomohlo v překonání ekonomických obtíží a izolace by byla obnovena. Klíčovou roli hrály středové nebo mediánové strany, které byly

³⁰Andrew Konitzer, „External Veto Actors“, 21.

³¹Ibid., 26 – 27.

³²Ibid., 28.

³³Ibid., 29-30.

³⁴Organization for Security and Cooperation in Europe, OSCE/ODIHR Election Observation Mission Report, Republic of Croatia Parliamentary Elections 23 November 2003. (20. January 2004, Warsaw), 18.

³⁵Dejan Jović, „Croatia and the European Union: a long delayed journey“, 21.

v Chorvatsku proevropské, liberální a pro spolupráci s ICTY a tím donutily HDZ posunout se také více do středu, aby s nimi mohlo spolupracovat a tudíž opět vládnout.³⁶

Sanader skutečně dokázal své odhodlání spolupracovat už na jaře 2004, kdy zajistil brzké předání dalších devíti obviněných. Další předávání a spolupráce probíhala nadále dobře s jedinou výjimkou, kterou byl Ante Gotovina. EU dávala jasně najevo, že uznání Chorvatska jako kandidátského státu EU závisí na jeho dopadení resp. kladném posudku hlavní prokurátorky ICTY Carly del Ponte. Ačkoli v červnu del Ponte spolupráci ohodnotila kladně, což vedlo k ustanovení Chorvatska jako oficiálního kandidáta na členství v EU a otevření přístupových rozhovorů bylo naplánováno na březen 2005, ke konci roku 2004 prokurátorka opět kritizovala vládu za nečinnost v dopadení Gotoviny. To vedlo EU k odložení termínu otevření přístupových jednání.³⁷ Pro Sanaderovu vládu to byla jasná pobídka, která ji přiměla k rozhodné akci. Přijala akční plán na dopadení Gotoviny a na podzim 2005 ohodnotila Del Ponte snahu vlády jako uspokojivou, načež EU otevřela přístupová jednání. 7. prosince 2005 byl Gotovina zatčen na Kanárských ostrovech a předán Haagu, čímž bylo dosaženo plné spolupráce.³⁸

To, že HDZ vyhovělo ICTY a tím i tlaku ze strany EU, neznamenal, že by se změnil jeho názor na nevinu chorvatských generálů. Spolupráce byla čistě účelným gestem a totéž vlastně platilo i o většině ostatních stran na druhé straně politického spektra než HDZ, jak je patrné z textu výše. Vláda HDZ byla rozhodnuta hájit legitimitu své vlastenecké války tím, že byla připravena poskytnout obžalovaným ať už právní nebo jakoukoli jinou asistenci. Obvinění generálové stále dostávali svou rentu a o jejich rodiny bylo také dobře postaráno.³⁹ Ačkoli bylo tedy spolupráce Chorvatska s ICTY dosaženo celkem úspěšně, obě vlády tak konaly čistě z pragmatických důvodů, rozhodně ne z přesvědčení.

---

³⁶Andrew Konitzer a Jenna Edwards, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals“, 48.

³⁷Victor Peskin, *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation*, 142-146.

³⁸Florence Hartmann, „The ICTY and EU Conditionality“ in *War Crimes, Conditionality and EU integration and Western Balkans*, ed. Judy Ball a Jelena Obrenović-Wochnik (European Security Studies Chaillot Paper n°116, červen 2009), 71.

³⁹Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 98-99.

1.3. *Společenské aspekty spolupráce*

I když spolupráce s ICTY byla primárně politickou záležitostí, bylo to společensky velmi citlivé téma, u kterého politici často museli brát ohled na názor veřejnosti. Samozřejmě je těžké určit, zda byl názor politiků ovlivněn veřejným míněním, či tomu bylo naopak. Myslím si ale, že lze říci vzhledem k událostem, že byl tento vliv vzájemný a spolupráce s ICTY tedy nebyla jen čistě politickým vyjednáváním, na které by názor občanské společnosti neměl žádný vliv. Na začátku této kapitoly bude představeno obecné mínění veřejnosti o ICTY a stíhání zločinů vlastenecké války. Další část se bude podrobněji věnovat veřejnému mínění ohledně dvou nejdůležitějších případů Bobetka a Gotoviny a nakonec bude krátce rozebrána role médií, která mají významný vliv na utváření veřejného diskursu.

Obecně není ICTY v chorvatské společnosti vnímán příliš pozitivně. Respektive chorvatská veřejnost podporuje stíhání válečných zločinů Srbů, které vnímá jako agresory a iniciátory války, kteří nelegitimně obsadili chorvatské území.⁴⁰ Většina chorvatských občanů vnímá svou zemi jako pouhou oběť odvěkého utiskování Srbů a stále popírá doložené chorvatské zločiny, které byly často také velmi brutální.⁴¹ Problémem je hlavně to, že vlastenecká válka je v Chorvatsku vnímána jako státoporná a legitimní. Díky ní samostatné Chorvatsko vzniklo v dnešních hranicích, proto veřejnost vidí napadání a údajnou kriminalizaci vlastenecké a podle nich především obranné války jako útok na samotnou legitimitu státu.⁴² I když ICTY vždy trvala na tom, že jejím cílem je stíhat individuální viníky a nesvalovat kolektivní vinu na celý národ, v důsledku to tak řada Chorvatů vnímala. Pokud je vysoce postavený generál chorvatské armády velící operaci Bouře, která se stala symbolem chorvatského vítězství ve vlastenecké válce, obviněn ze zločinného spolčení, je pochopitelné, že to někteří Chorvati mohou interpretovat jako určité zpochybnění vzniku celého státu a verdikt tribunálu proto ovlivní celou společnost.⁴³

Skupinou, která obvinění Haagu vnímala nejcitlivěji, byli beze sporu váleční veteráni. Organizace válečných veteránů organizovaly protesty téměř po každém novém obvinění a

⁴⁰Dan Saxon, „Exporting Justice: Perceptions of the ICTY Among the Serbian, Croatian, and Muslim Communities in the Former Yugoslavia“ *Journal of Human Rights* 4(2005), 565.

⁴¹Viz. Žarko Puhovski a Nenad Popović, „Military Operation Storm and It's Aftermath: Report“, Croatian Helsinki Committee for Human Rights (Zagreb, Tipotisač, 2001).

⁴²Dan Saxon, „Exporting Justice: Perceptions of the ICTY Among the Serbian, Croatian, and Muslim Communities in the Former Yugoslavia“, 564-566.

⁴³Vjeran Pavlaković, „Croatia, the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, and General Gotovina as a Political Symbol“, *Europe-Asia Studies* 62, č.10 (prosinec 2010), 1715.

snazily se vytvářet tlak na vládu, aby zastavila vydávání. Podle nich souzení generálů napadalo integritu a legitimitu vlastenecké války. Válku viděli jako obranu proti srbské agresi a v tomto kontextu označili zločiny Chorvatů jako ospravedlnitelné.⁴⁴ Právě oni byli hlavní podporou HDZ v masových protestech v zimě 2001. Drželi transparenty s hesly jako „Ruce pryč od naší svaté války“, „Všichni jsme Mirko Norac“ nebo „Naši generálové jsou hrdinové ne zločinci“.⁴⁵ Masivnost protestů tehdy vzbudila zdání, že většina populace je silně proti vydávání generálů, ovšem průzkumy ukázaly něco jiného.

Průzkum chorvatské agentury IRI z ledna 2001 ukázal, že 11% dotázaných se domnívalo, že by vláda měla maximálně a bezpodmínečně spolupracovat s ICTY, 59% podporovalo spolupráci, ale trvalo na tom, že odpovědnost za válečné zločiny musí být individuální a nakonec 25% odmítalo jakékoli zatýkání a vydávání obviněných. Ještě zajímavějším údajem bylo to, že stejný průzkum byl proveden mezi veterány a jeho výsledky byly téměř totožné s obecným průzkumem.⁴⁶ Je tedy více než jasné, že masivní odpor ke spolupráci s ICTY ve veřejnosti byl jen zdánlivý a až 70% obyvatel ji v roce 2001 podporovalo a tedy i schvalovalo politiku Račanovy vlády. Platí tedy, že radikální menšina ve společnosti byla jen více slyšet, takže vzbudila zdání, že je většinou.

Důvodem schvalování spolupráce nebylo náhlé prozření, ale opět čistý pragmatismus. Chorvatsko se po dlouhých letech v izolaci nacházelo v ekonomické recesi a pro většinu populace bylo důležitější zlepšení ekonomické situace země a tudíž i zvýšení počtu pracovních míst, nárůst penzí atd., než odpor vůči stíhání několika generálů.⁴⁷ Obyvatelstvo Chorvatska vidělo východisko pro zlepšení své ekonomické situace ve vstupu do EU, která dávala jasně najevo, že bez spolupráce s Haagem to nepůjde. Vstup do EU v roce 2000 podporovalo až 75% obyvatel.⁴⁸ V jednom případě ovšem tato ekonomická kalkulace nepřevážila a to v případě obvinění Janka Bobetka. Podle průzkumu chorvatské agentury Puls ze září 2002 až 84% populace bylo proti vydání Bobetka a 71% zastávalo stejný názor i v případě, že by to vedlo k ekonomickým a politickým sankcím.⁴⁹ OSCE ve své zprávě z října 2002 uváděla, že s názorem vlády nespolupracovat na předání Bobetka souhlasilo 66%, ale

⁴⁴Ozan Erözden, „Croatia &/v. ICTY: A Difficult Year of Cooperation“ Center for Policy Studies, Blue Bird research group „Future of the Nation State in SEE“, <http://web.ceu.hu/cps/bluebird/pap/erozden1.pdf> (staženo 14.3.2013), 10-11.

⁴⁵Ibid., 11-13.

⁴⁶Andrew Konitzer, „External Veto Actors“, 22-23.

⁴⁷Ibid., 23.

⁴⁸Andrew Konitzer a Jenna Edwards, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals“, 42.

⁴⁹Victor Peskin and Mieczysław P. Boduszyński, „International Justice and Domestic Politics: Post-Tudjman Croatia and the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, *Europe-Asia Studies* 55, č. 7 (listopad 2003), 1133.

vzápětí dodala, že poslední průzkumy ukazovaly, že veřejné mínění se zase pomalu navrácí do původního stavu většinové podpory spolupráce s ICTY.⁵⁰ Negativní postoj společnosti k vydání ukazoval tedy sestupnou tendenci a je možné, že po skutečném uvalení sankcí by s předáním většina souhlasila.

Ovšem kategorický nesouhlas se souzením vlastenecké války přetrvával ve většině společnosti, což dokládá i popularita Anteho Gotoviny, ze kterého nacionalisté vytvořili chorvatský národní symbol patriotismu, boje proti srbské agresi a religiozity.⁵¹ Podle průzkumu chorvatského deníku *Jutarnji List* z února 2005 považovalo 81,4% dotázaných Gotovinu za hrdinu a 54,4% bylo proti jeho vydání⁵², což je ovšem mnohem nižší číslo v porovnání s případem generála Bobetka. V jiném dotazníku provedeném během jednoho z nejsledovanějších politických televizních pořadů Latinica rovněž ze zimy 2005, přiznalo až 92% respondentů, že pokud by potkali Gotovinu (v té době ještě na útěku), nepředali by ho policii, ale naopak by mu pomohli vyhnout se zatčení. 76% z nich věřilo, že je neviný.⁵³ I přes tuto vysokou popularitu nenásledovaly po Gotovinově zatčení žádné významné demonstrace nebo veřejné projevy nesouhlasu. Menší veřejné protesty byly sice zorganizovány v každém významném chorvatském městě, ale počet účastníků byl velmi malý.⁵⁴ Největší demonstrace se konala ve Splitu, kde se sešlo mezi 40 – 70 tisíci demonstranty, v porovnání se statisícovými protesty z roku 2001 se tato událost jeví jako nevýznamná.⁵⁵ Bylo to zřejmě způsobeno tím, že nesouhlas se stíháním Gotoviny společnost nepřeměnila v politickou realitu, tedy ve volbách nepodpořila strany, které byly proti jeho vydání a podpora pravicových voličů zůstávala HDZ. Demonstrace proto neměly podporu žádné významné politické strany ani katolické církve, která naopak vyzývala ke klidu.⁵⁶

Témata spojená s válkou a stíháním válečných zločinů nebyla nikdy příliš probírána ve většinových médiích, což samozřejmě nepřispělo k objasnění a objektivní interpretaci událostí. Jedinými výjimkami byli splitský týdeník *Feral Tribune*, který od svého založení v roce 1993 referoval o zločinech na obou stranách, dále menší protiválečný časopis *Arkzin* a levicový měsíčník *Hrvatska Ljevica*. Všechny tři listy ovšem už přestaly být vydávány kvůli finančnímu a politickému tlaku, který na ně byl vyvíjen minimálně z části kvůli jejich

⁵⁰OSCE Mission to Croatia, „Background Report: The ICTY and General Janko Bobetko“ (10. října 2002).

⁵¹Vjeran Pavlaković, „Croatia, the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, and General Gotovina as a Political Symbol“, 1716.

⁵²Ibid., 1718.

⁵³Latinica – Ante Gotovina [13/13], <http://www.youtube.com/watch?v=YEvVcjLaDFw> (přístup 25.5.2013).

⁵⁴Jen asi 500 demonstrantů se sešlo v Záhřebu.

⁵⁵Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 99.

⁵⁶Vjeran Pavlaković, „Croatia, the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, and General Gotovina as a Political Symbol“, 1723-1724.

referování o válečných zločinech Chorvatů.⁵⁷ Z analýzy, kterou provedl v listopadu – prosinci 2001 Southeast European Media Journal na nejsledovanější chorvatské televizi HRT a významném záhřebském deníku *Večernji List*, vyplývá, že tato média referovala o tématech ohledně ICTY a stíhání chorvatských válečných zločinců velmi málo a povrchně. V příspěvcích se neobjevovala žádná přímá kritika práce ICTY či zastávání se vlastních obviněných, byly čistě informativní.⁵⁸ To může být na jednu stranu vnímáno jako klad, ovšem vyhýbání se těmto tématům nebo jejich naprostá marginalizace ve večerním zpravodajství, je také problém. Když ani nejvýznamnější média neanalyzují příčiny a důsledky válečných zločinů a jejich souzení, nelze očekávat, že by to veřejnost prováděla sama.

Problém, který chorvatská společnost měla se smířením se s pácháním zločinů Chorvaty ve válce, dále ilustruje aféra ohledně odvysílání dokumentárního filmu *Bouře nad Krajinou*⁵⁹ v HRT v roce 2001. Tento dokument ukazuje válečné zločiny, kterých se Chorvati dopouštěli na Srbech v průběhu operace *Bouře*. Po odvysílání snímku následovaly útoky proti tvůrcům filmu, vzbudil dokonce i debatu v parlamentu a vláda jeho obsah nekompromisně odsoudila. Podle dotazníků, které vyplňovali diváci po shlédnutí filmu, jen 51% z nich věřilo, že zločiny ukazované ve filmu byly skutečné. Většina se domnívala, že dokument byl antichorvatský a neměl být vůbec vysílán. V důsledku toho HRT na řadu let odmítla vysílat další dokumenty o válečných zločinech páchaných Chorvaty.⁶⁰

Dá se říci, že chorvatská veřejná podpora spolupráce s ICTY byla většinová a v aktivní opozici vůči ní byla jen menšina. Ovšem stejně jako politické strany se tak většina chorvatských občanů vyjadřovala z pragmatických důvodů – tedy chtěli se vyhnout opakování izolace Chorvatska a zlepšit svou ekonomickou situaci. Proto byli pro spolupráci, kterou vnímali jako nutnost, ale své obviněné generály považovali za hrdiny a jejich zločiny popírali. Tento diskurs nezměnila ani média, která se referování o chorvatských válečných zločinech vyhýbala.

---

⁵⁷Dejan Jović, „Croatia after Tudjman: the ICTY and issues of transitional justice“ in *War Crimes, Conditionality and EU integration and Western Balkans*, ed. Judy Ball a Jelena Obrenović-Wochnik (European Security Studies Chaillot Paper n°116, červen 2009), 24-25.

⁵⁸Stojan Obradovic, „ICTY Coverage on Croatian Television and in *Vecernji List*: Covering up the Hague?“, *Southeast European Media Journal* (14.1.2002), <http://www.mediaonline.ba/en/?ID=175>, (staženo 14.2.2013), 1-4.

⁵⁹*Tvůrcem filmu je Bozo Knezevic, produkováno nezávislým záhřebským producentem Factum.*

⁶⁰Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 110-111.

1.4. Legislativní normy pro spolupráci s ICTY

První nutnou podmínkou předcházející spolupráci s jakýmkoli mezinárodním tribunálem je přijetí právních norem, které spolupráci státu s tribunálem zasazují do legislativního rámce, který je v souladu s mezinárodním i domácím právem. Chorvatsko přijalo už v roce 1996 Ústavní zákon o spolupráci republiky Chorvatsko s Mezinárodním tribunálem pro stíhání osob odpovědných za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná na území bývalé Jugoslávie od roku 1991, který je v souladu se statutem ICTY a jeho předpisy.⁶¹ Zákon říká, že bude ustanoven místní orgán, který bude na spolupráci s ICTY dohlížet a bude jeho požadavky koordinovat s vládou, dále také bude dovoleno ICTY zřídit svou vyšetřovací kancelář v Chorvatsku. Jsou zde opatřeny i citlivé otázky týkající se vydávání obviněných a vztahu mezi národní a mezinárodní jurisdikcí.⁶² Dá se říci, že pokud by byla dodržena všechna opatření, která zákon stanovuje, byla by spolupráce ICTY už tehdy jistě hodnocena jako velmi uspokojivá.

Ovšem chyběla k tomu politická vůle. Tudjman přijal zákon hlavně proto, aby zlepšil reputaci Chorvatska jako země respektující vládu práva a zmenšil mezinárodní nátlak ohledně spolupráce s ICTY, kterou přislíbil už při podpisu mírové smlouvy v Daytonu v roce 1995. Přesto čelil silné kritice vlastní strany (HDZ), podle níž zákon povoloval tribunálu porušování suverenity státu.⁶³ Brzy po schválení zákona následovaly diskuse o jeho ústavnosti. Prvním úskalím se ukázalo být umístění zákona v právní hierarchii - zda je obyčejným zákonem nebo dodatkem k ústavě. Dalším poukazovaným problémem byl údajný rozpor některých opatření zákona s ústavou, která zakazuje vydávání chorvatských občanů jiné zemi i mezinárodní autoritě. Tato diskuse se uplatnila v praxi až v roce 1999 v případě chorvatského občana Mladena Naletiliće-Tuta obviněného z válečných zločinů, který měl být podle Záhřebského okresního soudu i Nejvyššího soudu předán ICTY. Naletilić ovšem podal stížnost na porušování svých ústavních práv Ústavnímu soudu. Posudek Ústavního soudu zněl tak, že nebyl nalezen žádný rozpor mezi ústavou a zákonem o spolupráci a dokonce ještě schválil

---

⁶¹Constitutional Act on the Cooperation of the Republic of Croatia with the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991, Official Gazette of the Republic of Croatia No.: 32/96, official site of United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, http://wcjp.unicri.it/db_legislation/national/search.php?cc_=on&cs_=on&fk_=on&recid=166#bmrk166 (přístup 26.5.2013)

⁶²Ibid.

⁶³Victor Peskin, *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation*, 111.

rozhodnutí, podle něhož se mezinárodní smlouvy ratifikované v souladu s ústavou stanou součástí domácího práva a budou mu nadřazeny.⁶⁴

Další zlepšení přišlo v roce 2000, kdy Račanova vláda přijala deklaraci, uznávající jurisdikci ICTY nad operacemi Bouře a Blesk, což Tudjmanova vláda odmítala, protože podle ní šlo o čistě policejní akce za účelem obnovení pořádku v oblastech pod kontrolou rebelů, nejednalo se tedy o konflikt mezi dvěma armádami, tudíž operace nespadají pod jurisdikci ICTY. Tribunál proto až do roku 2000 neměl přístup k oficiálním dokumentům týkajících se těchto operací.⁶⁵ Vláda také uzavřela s ICTY dohodu o regulaci právního statutu vyšetřovací kanceláře ICTY v Záhřebu a pohybu jejího personálu, která výrazně napomohla vyšetřování.⁶⁶ Z právního hlediska nadále spolupráci s tribunálem ani samotné práci tribunálu v Chorvatsku nic nebránilo.

2. Srbsko

2.1. Úvod

Srbská spolupráce s ICTY byla v době Miloševićovy éry takřka nulová. Bylo to způsobeno zejména tím, že srbský autoritativní režim a jeho prezident byli za války v důsledku rozpadu Jugoslávie a brutální zločiny spáchané v jejich průběhu z velké části přímo či nepřímo odpovědní, proto logicky chyběla vůle, aby se válečné zločiny vyšetřovaly. Milošević neuznával legitimitu ICTY a rezoltně odmítal jakoukoli asistenci v jeho vyšetřování, dokonce i když se jednalo o zločiny proti Srbům. Jeho postoj nebyl nijak překvapivý a bylo jasné, že spolupráce bude možné dosáhnout až po změně režimu.⁶⁷ Ta nastala v říjnu 2000. Umožnil ji sám Milošević, když se rozhodl změnit prezidentské volby z parlamentních na přímé. S vidinou šance ve volbách se opozice po letech sporů spojila do různorodé aliance tvořené osmnácti stranami nazvané Demokratická opozice Srbska (DOS). Za svého prezidentského kandidáta zvolila Vojislava Koštunicu, předsedu Demokratické strany Srbska (DSS). Jeho popularita se brzy ukázala jako převyšující Miloševićovu a 25. září 2000 opozice

---

⁶⁴Ozan Erözden, „Croatia &/v. ICTY: A Difficult Year of Cooperation“, 3-5.

⁶⁵Ozan Erözden, „Croatia &/v. ICTY: A Difficult Year of Cooperation“, 6.

⁶⁶Ibid. 9.

⁶⁷Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans* (Londýn: Cornell University Press, 2009), 39-40.

proklamovala vítězství svého kandidáta 55 % hlasů.⁶⁸ Federální volební komise ale výsledek neuznala a prohlásila, že ani jeden z kandidátů nezískal dostatečný počet hlasů a má se tudíž konat druhé kolo voleb. V reakci na to následovaly masové protesty opozice, poté generální stávka a 5. října 2000 propuklo otevřené povstání desetitisíců demonstrantů v Bělehradu požadujících okamžité odstoupení Miloševiče a uznání výsledků prezidentských voleb. Povstalci překonali odpor policie a obsadili státní instituce. Do konce dne DOS deklarovala vítězství povstání a Miloševič byl donucen odstoupit.⁶⁹

2.2. Politické aspekty spolupráce

Po představení hlavních politických stran v Srbsku se tato kapitola věnuje průběhu spolupráce s ICTY jednotlivých srbských vlád potažmo i jejich hlavních představitelů. Pokrývá rozsáhlé období od roku 2001 do dopadení posledního obviněného v roce 2011. Je tedy jasné, že v daném rozsahu není možné se detailně věnovat všem letům spolupráce, proto kapitola pokrývá významné milníky ve vývoji a soustředí se hlavně na předávání obviněných. I přes určitou deskriptivnost se snaží hlavně postihnout změny, kterými srbská politická scéna prošla s ohledem na spolupráci s ICTY. Stejně jako v případě Chorvatska lze říci, že kondicionalita spolupráce s ICTY měla jasně patrný vliv na politickou scénu. Nedošlo zde k obdobné „europeizaci“ hlavní nacionalistické strany, ale určité změny v nacionalistických politických stranách zejména po volbách v roce 2008 následovaly. Závěr kapitoly se tedy věnuje reformě uvnitř Socialistické strany Srbska a rozkolu v Srbské radikální straně a vzniku prozápadnější Srbské progresivní strany.

2.2.1. Stranická typologie

Současné srbské strany lze zařadit do tří skupin: občanské, nacionálně-demokratické a nacionalistické. Občanské strany podporují individuální lidská práva, jsou kosmopolitní a pro spolupráci s ICTY. Do této kategorie v Srbsku spadá Demokratická strana (DS), G17+ a

---

⁶⁸ „Timeline of an Uprising“, *BBC News*, 6.října 2000.

⁶⁹Ibid.

Liberálně demokratická strana (LDP).⁷⁰ DS se stala nejvýznamnější srbskou stranou, která podporuje prozápadní orientaci včetně integrace do EU.⁷¹ Nacionalistické strany staví národ nad individuální lidská práva, vyznačují se etnocentrismem až šovinismem.⁷² Sem lze zařadit Srbskou radikální stranu (SRS), která silně odporovala spolupráci s ICTY⁷³ a staví se proti integraci do EU a západních struktur a naopak chce, aby se Srbsko orientovalo na Rusko a Čínu.⁷⁴ Další stranou na pravicové straně spektra, ale blíže ke středu než SRS, je paradoxně Socialistická strana Srbska (SPS). Mezi nimi jsou nacionálně-demokratické strany, které kombinují oba postoje a nelze je jasně vymezit, protože se často podle situace pragmaticky přiklání na jednu nebo druhou stranu. Nejvýznamnější stranou v této kategorii je Demokratická strana Srbska (DSS), dále Hnutí srbské obnovy (SPO) a Nové Srbsko (NS),⁷⁵ lze sem pravděpodobně zařadit i v roce 2008 vzniklou Srbskou progresivní stranu (SNS) a od roku 2010 také Spojené regiony Srbska (URS).

2.2.2. Spolupráce Djindjićovy vlády

23. prosince 2000 se konaly parlamentní volby, ve kterých DOS dosáhla rozhodného vítězství. Získala 176 křesel ve 240-členném parlamentu. Miloševićova SPS získala jen 37 křesel a SRS 23 křesel.⁷⁶ Premiérem se stal proreformní předseda DS Zoran Djindjić. Mezinárodní reakcí na srbský politický vývoj bylo nadšení a okamžité sliby zrušení ekonomických sankcí a naopak finanční podpory rekonstrukce jak ze strany USA, tak i EU. USA ovšem od začátku dávaly najevo, že pro získání jejich financí bude muset Srbsko začít spolupracovat s ICTY na předávání dokumentů a obžalovaných včetně Miloševiće.⁷⁷

Brzy se začaly ve velmi různorodé koalici DOS objevovat spory – zejména mezi prezidentem Koštunicou a premiérem Djindjićem. Djindjić se snažil vyhovět mezinárodním

⁷⁰Andrew Konitzer a Jenna Edwards, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals: Comparing the Serbian and Croatian Experiences“, 21-22 z Zoran Stojiljkovic, *Partijski Sistem Srbije* (Bělehrad: Službeni Glasnik, 2006).

⁷¹Bojana Barlovac, „Key Parties in Serbia“, *Balkan Insight*, 3. dubna 2012.

⁷²Andrew Konitzer a Jenna Edwards, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals: Comparing the Serbian and Croatian Experiences“, 21-22.

⁷³Jelena Obrenović-Wochnik, „Strategies of Denial“ in *War Crimes, Conditionality and EU integration in the Western Balkans*, ed. Judy Ball a Jelena Obrenović-Wochnik (European Security Studies Chaillot Paper n°116, červen 2009), 35-36.

⁷⁴Viz „SRS holds protest against EU integration“, *B92*, 12. října 2011.

⁷⁵Andrew Konitzer a Jenna Edwards, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals: Comparing the Serbian and Croatian Experiences“, 22.

⁷⁶OSCE (ODIHR) Election Observation Mission Report, Republic of Serbia/Federal Republic of Yugoslavia Parliamentary Elections 23 December 2000 (20. února 2001, Varšava).

⁷⁷Milošević byl obviněn ze zločinů spojených s konfliktem v Kosovu už v roce 1999 a v roce 2001 následovaly další body obžaloby spojené se zločiny za války v Bosně a Hercegovině a Chorvatsku. Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 41.

podmínkám a spolupracovat s ICTY, oproti tomu Koštunica zaujal vůči ICTY konfrontační postoj – podle něj byl podjatý vůči Srbům a řízený americkými zájmy, také odporoval vydání Miloševiče a prosazoval pro něj amnestii.⁷⁸ 1. dubna 2001 byl Miloševič zadržen v bělehradské věznici za zneužití moci a korupci.⁷⁹ Když Ústavní soud zamítl dekret umožňující přesun Miloševiče do Haagu, premiér fakticky ignoroval jeho rozhodnutí a na konci června 2001 přepravil Miloševiče do věznice tribunálu bez vědomí prezidenta.⁸⁰ Djindjićovi se podařilo celkem úspěšně veřejně ospravedlnit svůj krok. Pragmaticky prezentoval vydání Miloševiče ICTY jako klíč k integraci do západních struktur a ekonomické prosperitě. Mnohým politikům se ve skutečnosti ulevilo, že se zbavili tohoto „problému“.⁸¹ Ovšem přizivilo to spory s Koštunicou a jeho stranou DSS, která nesouhlasila s předáním. Neshody nakonec vyústily v odchod DSS z vlády v srpnu 2001, který zdůvodňovala neschopností Djindjićovy vlády bojovat s organizovaným zločinem.⁸²

Provázanost organizovaného zločinu s armádními složkami, tajnou službou i policií se nakonec stala premiérovi doslova osudnou. Vláda dlouho otálela s transformací těchto složek, ve kterých stále zůstávaly osoby silně spojené s Miloševičem a válečnými zločiny, které silně oponovaly jejich vyšetřování. Faktem bylo, že vláda je neměla plně pod svou kontrolou a postrádala tak základní státní atribut - monopol na užití síly.⁸³ Bylo to mimo jiné způsobeno tím, že Djindjić i Koštunica se před říjnovou revolucí dohodli s tajnými službami, že nezasáhnou do protestů a oni na oplátku nebudou tlačit na reformu bezpečnostních složek.⁸⁴ Ačkoli Djindjić vděčil za úspěšnost revoluce i dopadení Miloševiče tajné službě – zejména skupině tzv. Rudých baretů (JSO)⁸⁵ vedených Miloradem Ulemekem, rozhodl se v březnu 2003 zahájit vyšetřování této skupiny silně spojené s kriminálními gangy a podsvětím.

⁷⁸Andrew Konitzer a Jenna Edwards, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals: Comparing the Serbian and Croatian Experiences“, 27.

⁷⁹Zatčení přišlo den poté než měl být v USA schválen finanční balíček pro Srbsko. USA ho i přes zpoždění schválily. Victor Peskin, *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation* (Cambridge University Press, 2008), 69.

⁸⁰Victor Peskin, *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation*, 70.

⁸¹Orentlicher, Diane F., „Shrinking the Space for Denial: The Impact of the ICTY in Serbia“, *Open Society Institute* (květen 2008), 39.

⁸²Vladimir Matic, „Serbia at the Crossroads Again“, *United States Institute for Peace*, Special Report 124 (listopad 2004), 4.

⁸³Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 69-70.

⁸⁴Timothy Edmunds, „Intelligence Agencies and Democratisation: Continuity and Change in Serbia after Miloševič“ *Europe-Asia Studies* 60, č. 1 (leden 2008), , <http://www.ebscohost.com> (přístup 15. května 2013), 35-36.

⁸⁵Speciální policejní operační jednotka profesionálních zabijáků původně založená v roce 1994 Miloševičem jako protiteroristická jednotka. Ve skutečnosti sloužila mnohým jiným účelům – jako paramilitární jednotka ve válkách v Bosně a Hercegovině a Kosovu, zabijácké komando uvnitř Srbska, dále jako reprezentanti skupin organizovaného zločinu a trenéři tzv. Lvů, svého makedonského ekvivalentu. Misha Glenny, „The Death of Djindjić“, *The New York Review of Books* 50, č. 12 (17. července 2003).

12. března 2003 měla vláda podepsat soudní příkazy na vyšetřování některých členů JSO.⁸⁶ Ovšem v tento den byl premiér zavražděn.

V následném čtyřletém soudním procesu se potvrdilo, že za atentátem skutečně byli členové Rudých baretů, kteří se snažili destabilizovat stát, zachovat si svou moc a pojistit ekonomické zájmy svých kriminálních spojenců.⁸⁷ K motivům patřila i snaha odvrátit proklamovanou spolupráci s ICTY, která by mohla vést k obvinění členů JSO.⁸⁸ Po atentátu vláda vyhlásila výjimečný stav a podařilo se jí skutečně dopadnout řadu významných osob organizovaného zločinu. Nicméně ukázalo se, že linky srbského podsvětí sahají až k některým vládním ministrům a prezidentovi.⁸⁹ Tato skutečnost a také přetrvávající spory v koalici DOS vedly k upadající veřejné podpoře vlády. V důsledku toho nový premiér Zoran Živković rozpustil parlament a byly vypsané mimořádné parlamentní volby na 28. prosince 2003.

Spolupráce s ICTY byla v roce 2003 zpomalena vnitřními problémy Srbska, které byly pochopitelně prioritní. Ve své zprávě z 20. srpna 2003 ICTY hodnotila kooperaci jako zlepšující se, ale stále ne dostatečnou ani aktivní. Za sledované období (od minulé zprávy ze 4. září 2002) byli předáni tribunálu tři obvinění, ale dalších šestnáct, kteří se údajně ukrývají na území Srbska a Černé Hory, zůstává nedopadeno. Kvůli nedostatku snahy dopadnout obviněné a předat je tribunálu požádala hlavní prokurátorka Del Ponte prezidenta ICTY, aby o tom informoval Radu bezpečnosti OSN.⁹⁰ I přes proklamované odhodlání Djindjiće plně spolupracovat s ICTY se mu to do své smrti nepodařilo. Bylo to zřejmě způsobeno hlavně přítomností mnoha aktérů, kteří mu v tom bránili – armáda, tajné služby, prezident i některé nacionalistické politické strany (SRS, SPS).

2.2.3. Vojislav Koštunica premiérem

V parlamentních volbách v prosinci 2003 už pochopitelně koalice DOS nekandidovala. Volby znamenaly úspěšný návrat pro SRS, která získala ve volbách nejvíce hlasů a 82 křesel v parlamentu. Druhá skončila DSS s 53 křesly v parlamentu a třetí se umístila DS s 37 křesly. Podpora SPS se dále zmenšovala – získala jen 22 křesel (37 v roce

⁸⁶Diane F. Orentlicher, „Shrinking the Space for Denial: The Impact of the ICTY in Serbia“, 41-42.

⁸⁷Misha Glenny, „The Death of Djindjic“.

⁸⁸Gabriel Partos, „Analysis: Marathon Djindjic Trial“, *BBC News*, 23. května 2007.

⁸⁹Peter S. Green, „Serbia Cracks Down on Mobsters and War-Crime Suspects“, *New York Times*, 21. dubna 2003.

⁹⁰Tenth Annual Report of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991 (20. srpna 2003), 53-54.

2000).⁹¹ Ačkoli byla SRS vítězem voleb, zafungoval zahraniční nátlak, že pokud by se DSS spojila s SRS, finanční pomoc a podpora Západu by byla stažena.⁹² DSS proto vytvořila vládní kabinet se středovou koalici SPO-NS, která získala 22 křesel a G17+, která jich měla 34.⁹³ Vláda byla menšinová, tedy musela spoléhat na tichou podporu ještě jedné ze stran. SRS nepřipadala v úvahu, s DS se nový premiér Koštunica názorově neshodoval, tudíž vláda uzavřela tichou dohodu s SPS.⁹⁴

Brzy po volbách Koštunica oznámil, že nová vláda nebude uznávat další obžaloby ICTY a neproběhnou žádná další předání obviněných do Haagu. V případě nutnosti měli být podezřelí souzeni domácím soudem. Koštunica dokonce dával Djindjićovu smrt za vinu ICTY a mezinárodnímu nátlaku na předávání. Tudíž byla podle něj spolupráce kontraproduktivní a nebezpečná.⁹⁵ Až do začátku roku 2005 se vláda pokoušela udržet svou strategii ignorace tribunálu, brzy se ale ukázalo, že tím velmi ohrožuje své vztahy se Západem – konkrétně finanční asistenci USA a pokrok na Stabilizační a asociační smlouvě (SAA) s EU, které byly pro ekonomickou rekonstrukci Srbska zásadní.⁹⁶ Koštunica se pod rostoucím tlakem rozhodl přijmout novou strategii tzv. dobrovolných vydání.

Tato strategie spočívala ve finanční kompenzaci za dobrovolné vydání se jak obviněnému, tak i jeho rodině, dále možnost vrátit se do Srbska na kauci atd.⁹⁷ Úspěšnost této strategie dokládá fakt, že od prosince 2004 do června 2005 bylo ICTY vydáno čtrnáct obžalovaných. V některých případech byla dobrovolnost zpochybnitelná, ale základní podmínky předání obviněných bylo dosaženo.⁹⁸ Nicméně vláda prezentovala vydávání se obviněných jako akt čirého hrdinství a vlastenectví.⁹⁹ Obnovení spolupráce bylo čistě pragmatické a k žádnému obratu v postojích Koštunici nedošlo.

Na základě rychlého zlepšení spolupráce (mimo předávání i v přístupu k důkazům a svědkům) Evropská komise navrhla otevřít jednání o SAA se Srbskem. V tu chvíli ovšem

⁹¹OSCE (ODIHR) Election Observation Mission Report, Republic of Serbia/Serbia and Montenegro Parliamentary Election 28 December 2003 (27. února 2004, Varšava).

⁹²Andrew Konitzer, „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia“, (National Council for Eurasian and East European Research Working paper, University of Washington, 30.7.2010), 51.

⁹³OSCE (ODIHR) Election Observation Mission Report, Republic of Serbia/Serbia and Montenegro Parliamentary Election 28 December 2003.

⁹⁴Andrew Konitzer a Jenna Edwards, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals: Comparing the Serbian and Croatian Experiences“, 30-31.

⁹⁵Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 76.

⁹⁶Florence Hartmann, „The ICTY and EU Conditionality“ in *War Crimes, Conditionality and EU integration and Western Balkans*, ed. Judy Ball a Jelena Obrenović-Wochnik (European Security Studies Chaillot Paper n°116, červen 2009), 72.

⁹⁷Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 49.

⁹⁸Diane F. Orentlicher, „Shrinking the Space for Denial: The Impact of the ICTY in Serbia“, 45.

⁹⁹Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 50.

byla spolupráce s ICTY opět zmrazena. EU se nakonec řídila doporučením vrchní prokurátorky Carly del Ponte, aby odložila jednání o SAA, dokud Srbsko nezačne dostatečně a trvaleji spolupracovat.¹⁰⁰ Srbsko dva měsíce poté – v červnu 2006 – reagovalo přijetím akčního plánu na dopadení Ratka Mladiće.¹⁰¹ Mladić byl společně s Radovanem Karadžićem¹⁰² nejhledanějším válečným zločincem Haagského tribunálu. ICTY odůvodněně podezřívala Srbsko, že oba skrývá na svém území. V případě Mladiće bylo dokonce veřejným tajemstvím, že až do roku 2002 dostával srbskou armádní rentu a jeho odchod do penze podepsal sám prezident Koštunica. Dokonce do roku 2002 bydlel ve svém bělehradském domě a poté byl několikrát viděn na venkově. Vláda chtěla ve skutečnosti plánem jen získat čas a opravdu se zatknout Mladiće nechystala.¹⁰³ Jak shrnuje ICTY ve své zprávě ze srpna 2006: „Bohužel nebyl udělán žádný pokrok v (dopadení) šesti zbývajících skrývajících se obviněných, z nichž všichni jsou spojeni se Srbskem.“¹⁰⁴

Parlamentní volby v lednu 2007 opět vyhrála nacionalistická SRS se ziskem 81 křesel, ovšem značné posílení oproti minulým volbách zaznamenala DS prezidenta Borise Tadiće,¹⁰⁵ která skončila druhá se 64 křesly v parlamentu a vytvořila koalici s proevropskou G17+ (19 míst) a Koštunicovou DSS (47 křesel). SPS zaznamenala další propad na 16 křesel.¹⁰⁶ Premiérem se stal opět Vojislav Koštunica. I přes kritická hodnocení na adresu vládní snahy dopadnout Mladiće na začátku roku 2007, ohodnotila Carla del Ponte po návštěvě Bělehradu v červnu kladně vládní snahu, která podle ní velmi brzy povede k zatčení Mladiće, a schválila otevření pozastavených jednání s EU.¹⁰⁷ V reakci na to EU znovuotevřela jednání o SAA se Srbskem. Brzy se ale opět v koalici DS a DSS začaly objevovat neshody ohledně otázky Kosova a SAA. DSS prohlásila, že podpoří v parlamentu ratifikaci SAA, jen pokud dostane Srbsko záruku teritoriální integrity. DS s tím nesouhlasila a chtěla bezpodmínečně podepsat

¹⁰⁰Florence Hartmann, „The ICTY and EU Conditionality“, 72.

¹⁰¹Mladić byl nejvyšším velitelem bosensko-srbské armády ve válce v Bosně a Hercegovině. Obžalován je už od roku 1995 ze zločinů proti lidskosti, genocidy a válečných zločinů vyplývajících z etnického čistění bosenských muslimů v průběhu války, bombardování Sarajeva po více než tři roky, masakru 7000 muslimských mužů ve Srebrenici v roce 1995 a vzetí personálu OSN jako rukojmích v květnu/červnu 1995.

¹⁰²Karadžić byl nejvyšším politickým představitelem Republiky Srbské za války v Bosně a Hercegovině. Jeho obžaloba je téměř totožná s tou Mladićovou – zločiny proti lidskosti, genocida a válečné zločiny. Obžalován byl také už v roce 1995.

¹⁰³Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 77-78.

¹⁰⁴Thirteenth Annual Report of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991 (21. srpna 2006), 20.

¹⁰⁵Tadić byl zvolen srbským prezidentem už 27. června 2004. Od počátku prosazoval spolupráci s ICTY, ale nedokázal čelit premiérovi, jehož exekutivní moc byla pochopitelně větší.

¹⁰⁶OSCE (ODIHR) Election Observation Mission Report, Republic of Serbia Parliamentary Elections 21 January 2007 (26. dubna 2007, Varšava).

¹⁰⁷Victor Peskin, *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation*, 89.

SAA. Koštunica nakonec kvůli koaličním neshodám 8. března 2008 rozpustil vládu a byly vypsány nové volby na květen.¹⁰⁸

2.2.4. Vláda proevropské koalice

Koalice proevropských stran v čele s DS prezidenta Tadiće nazvaná Pro evropské Srbsko (ZES) v květnových volbách zvítězila se ziskem 102 mandátů (38,41%). Druhá se umístila SRS s velmi podobným výsledkem jako v minulých i předminulých volbách – získala 78 křesel. Třetí skončila DSS se 30 mandáty a SPS (v koalici se dvěma menšími stranami - Stranou spojených penzistů Srbska(PUPS) a Spojené Srbsko(JS)) získala 20 křesel.¹⁰⁹ DSS se svou ideovou orientací posunula mírně doprava a začala o koalici jednat zejména s SRS. Pro ZES se tedy DSS i vzhledem k předchozím sporům nejevila jako dobrý partner a raději zvolila SPS, která naopak projevovala mírný programový posun směrem k občanským proevropským stranám.¹¹⁰

Své nové odhodlání pokročit dál směrem k EU a splnit její podmínky dokázala nová vláda v čele s premiérem Mirkem Cvetkovićem dopadením Radovana Karadžiće 21. července 2008, jen několik týdnů po nástupu do úřadu. Karadžić nebyl dopaden, jak bylo očekáváno veřejností, v nějaké odlehle skryši daleko od civilizace, ale téměř v centru Bělehradu. Karadžić žil pod pseudonymem Dragan Dabić a pracoval jako přírodní léčitel.¹¹¹ Přestože ICTY i EU uvítala jeho zatčení, dokazovalo to také fakt, že srbská vláda měla Karadžiće celou dobu na dosah a je těžko uvěřitelné, že by nevěděla, kde se nacházel. Je tedy jasné, že dříve k jeho zatčení chyběla politická vůle a také přetrvával problém s bezpečnostní službou a armádou. Nová vláda konečně odstranila z armády lidi spojené s Miloševićem a vyměnila šéfa tajné služby.¹¹²

Mnozí nedlouho předtím pochybovali, že Karadžić bude vůbec někdy zatčen. Nedůvěra panovala i vůči odhodlání SPS a jejího předsedy Ivici Dačiće, který se stal ministrem vnitra, spolupracovat s ICTY.¹¹³ Nicméně ve své zprávě z července 2009 ICTY

¹⁰⁸ Andrew Konitzer a Jenna Edwards, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals: Comparing the Serbian and Croatian Experiences“, 33-34.

¹⁰⁹ OSCE (ODIHR) Limited Election Observation Mission Report, Republic of Serbia Early Parliamentary Elections 11 May 2008 (29. srpna 2008, Varšava).

¹¹⁰ Andrew Konitzer a Jenna Edwards, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals: Comparing the Serbian and Croatian Experiences“, 35-36.

¹¹¹ Jelena Obrenović-Wochnik, „Strategies of Denial“, 45-47.

¹¹² Mathias Dobbels, „Serbia and the ICTY: How Effective Is EU Conditionality?“ (College of Europe EU Diplomacy Paper 6/2009, September 2009, Working Paper), 25.

¹¹³ Nedim Sarac, „Serbia: Will New Government Cooperate With ICTY?“, Institute for War & Peace Reporting, č.559, 11. července 2008.

popsala spolupráci Srbska pozitivně – ocenila včasné dodání všech požadovaných důkazů i svědků. Jediným problémem zůstávalo dopadení dvou zbývajících obviněných – Ratka Mladiće a Gorana Hadžiće. Hlavní prokurátor Serge Brammertz ovšem kladně ohodnotil zvyšující se profesionalitu a efektivitu státních orgánů zodpovědných za nalezení Mladiće.¹¹⁴ Velkou zásluhu na zlepšení spolupráce a snaze dopadnout oba obviněné měl i prezident Tadić, který v této věci tlačil na vládu vedenou jeho DS.¹¹⁵ I přes zlepšení spolupráce v řadě aspektů, dopadení dvou uprchlíků zůstávalo největším problémem ještě další dva roky. ICTY ve zprávě z července 2010 doporučila zintenzivnění a prohloubení vyšetřování státních orgánů, které zatím nevedlo k požadovanému výsledku, tedy lokalizaci obviněných. Přesto dílčích úspěchů dosaženo bylo. Tajná služba například našla v bytě Mladićovy ženy jeho deníky, které se staly velmi cenným důkazem v řadě procesů.¹¹⁶

Ratko Mladić byl konečně dopaden 26. května 2011 v srbské vesnici Lazarevo, kde do té doby normálně žil. Stejně jako v případě Karadžiće je těžko uvěřitelné, že jeho vypátrání představovalo pro srbské bezpečnostní složky problém po tak dlouhou dobu. Nicméně nová vláda zřejmě upřednostnila benefity, které nabízela EU, před skrýváním válečného zločince. Zatčení Mladiće přišlo ve stejný den jako plánovaná návštěva Cathrine Ashtonové, vysoké představitelky EU pro zahraniční politiku, v Bělehradu.¹¹⁷ Brzy poté, v červenci 2011, následovalo i zatčení Gorana Hadžiće, posledního skrývajících se obviněného ICTY. Jelikož dopadení dvou zbývajících obviněných bylo hlavní překážkou k plné spolupráci s tribunálem, předáním Hadžiće bylo dosaženo plné spolupráce. Očekávaná odměna od EU přišla až o osm měsíců později – v březnu 2012 získalo Srbsko kandidátský status.

Politická scéna ani tehdy nebyla zdaleka jednotná v názoru na spolupráci či nespoupráci s ICTY, od roku 2008 ale bylo dosaženo vládního konsensu, že Srbsko by v budoucnu mělo vstoupit do EU, což nebylo možné bez plné spolupráce. Proto byli nakonec i přes dlouhé časové prodlevy předáni všichni zbývající obvinění, z nichž dva byli jedněmi z nejhledanějších válečných zločinců na světě. Před rokem 2008 ale tento konsensus nevznikl a spolupráce byla vždy jen dočasná a jen pokud za ní byla jasná odměna, ať už finanční či smlouva SAA s EU.

---

¹¹⁴Sixteenth Annual Report of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991 (31. července 2009).

¹¹⁵Sabine Freizer, „What the arrest of Ratko Mladic means“, *International Crisis Group*, 26. května 2011.

¹¹⁶Seventeenth Annual Report of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991 (30. července 2010).

¹¹⁷Sabine Freizer, „What the arrest of Ratko Mladic means“.

2.2.5. Transformace nacionalistických politických stran

SPS

Ačkoli by se mohlo zdát, že SPS byla po rezignaci Miloševiče nevýznamnou stranou s upadajícími volebními preferencemi, od voleb 2003 se vlastně nacházela ve velmi výhodné pozici. Byla přesně na pomezí mezi středovými stranami a nacionální SRS. V letech 2003 – 2007 nebyla přímo ve vládě, ale ta na ní do velké míry závisela, tudíž SPS měla značný vliv. Ve volbách roku 2008 se dokonce dostala do vlády s proevropskou aliancí ZES. Tomu ovšem předcházela její ideový posun ke středu stranického spektra, takže se stala pro ZES schůdnějším partnerem než DSS a uvolnila se mezinárodní blokace.

V SPS už od roku 2000 vlastně probíhal boj mezi Miloševičovými stoupenci a reformisty. SPS pomalu ztrácela veřejnou podporu a spoléhat na věrné Miloševičovy voliče nebyla příliš perspektivní strategie. Ovšem problém byl, že Miloševič stále ovlivňoval dění ve straně i přesto, že byl od roku 2001 v exilu v Haagu.¹¹⁸ Ve volbách v roce 2003 dokonce kandidoval v čele kandidátky SPS.¹¹⁹ Za zlomový okamžik pro stranu se označuje její 6. kongres 18. ledna 2003. Předvolební průzkumy ukazovaly velmi špatné vyhlídky pro SPS. Dokonce hrozilo, že neprojde ani 5% hranicí pro vstup do parlamentu. Na kongresu se prosadil jeden z významných proreformních politiků SPS Ivica Dačić. Podařilo se mu obhájit zřízení nového postu předsedy ústředního výboru, který měl mít na starost každodenní agendu, kterou se předseda z Haagu nemohl dost dobře zabývat. Samozřejmě za tím byla hlavně snaha přesunout skutečnou moc z rukou Miloševiče. Novým předsedou ústředního výboru se stal sám Dačić.¹²⁰

Řada členů strany se snažila od Miloševiče distancovat a často ignorovali jeho návrhy, ale Miloševič měl ve straně stále mnoho věrných následovníků, kteří přeměně SPS v moderní socialistickou stranu bránili. V politice SPS se už od roku 2003 projevovala určitá dichotomie. Na jednu stranu prohlašovala, že podporuje novou vládu a její agendu vstupu do mezinárodních organizací včetně EU a je pro privatizaci a tržní ekonomiku.¹²¹ Na druhou stranu se stavěla stále velmi silně proti spolupráci s ICTY a její rétorika vůči němu byla velmi nepřátelská. Organizovala protesty za propuštění Miloševiče a účastnila se demonstrací SRS proti vydání jejího předsedy Vojislava Šešelja tribunálu. Protestovala téměř proti každému

¹¹⁸Andrew Konitzer, „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia“, 36-37.

¹¹⁹Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 76.

¹²⁰Andrew Konitzer, „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia“, 41-42.

¹²¹Sasa Markovic, „The Return of the Socialists?“, *Transitions Online*, 3/15/2004, (EBSCO)

předání a vyhrožovala stažením podpory vládě DSS, ale nakonec to nikdy kvůli politickým důsledkům pro sebe neudělala.¹²²

Opravdovou možnost změny tak SPS získala až po náhlé smrti Miloševiče v haagské cele 11. března 2006. Ve volbách v roce 2007 se sice zdálo, že se opět přiklání k nacionalistické opoziční rétorice, ale volby 2008 byly rozhodující. SPS vstoupila do koalice se svými bývalými rivaly ze ZES a zaujala více proevropský postoj a pragmatičtější názor na spolupráci s ICTY. Mezinárodní tlak blokující koalici s SPS ani nebyl moc velký, pokud hrozila vláda DSS, SPS a SRS. SPS se tak vlastně nacházela v klíčové pozici určující, jak bude vypadat nová vláda a zvolila proevropskou variantu. Tomu, že se tento krok vyplatil, nasvědčovaly následné průzkumy, které ukazovaly stoupající volební preference SPS a její zvyšující se popularitu mezi mladými lidmi.¹²³¹²⁴

SRS

SRS je pravicovou krajně nacionalistickou stranou. Popírala válečné zločiny a absolutně odmítala jakékoli jejich souzení, ať už ICTY nebo domácími soudy. ICTY označovala za nelegitimní a podjatou vůči Srbům.¹²⁵ Tento postoj ovšem nebyl jen čirým přesvědčením, ale i pragmatismem, jelikož strana, jejíž předseda Vojislav Šešelj byl souzen v Haagu za podněcování etnické a náboženské nenávisti, by popírala sama sebe, pokud by přiznala legitimitu tribunálu.¹²⁶ Strana zůstávala věrná Miloševičovu programu Velkého Srbska a byla proti vstupu do EU a NATO. Kvůli těmto postojům nikdy nebyla ve vládě i přesto, že často vyhrála volby. Platil na ni faktický zákaz Západu a hrozila by mezinárodní izolace, pokud by s ní některá ze středových stran vstoupila do vládní koalice.¹²⁷

Kvůli tomuto faktu se ve straně začala objevovat rivalita mezi reformátory a stoupenci tradiční linie. Poté, co se Šešelj dobrovolně vydal ICTY v roce 2003, ho na postu aktivního předsedy strany nahradil Tomislav Nikolić. Ten se pokusil upozadnit nacionalistické cíle strany a prosadit pragmatičtější i když populistický program – boj s chudobou, korupcí a organizovaným zločinem.¹²⁸ Šešelj s tím ovšem nesouhlasil a také se mu nelíbilo, že Nikolić

¹²²Andrew Konitzer, „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia“, 43-45.

¹²³Andrew Konitzer, „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia, 47-50.

¹²⁴Reinkarnaci SPS potvrdily i parlamentní volby v květnu 2012, ve kterých se SPS (opět v koalici s PUPS a JS) umístila na třetí pozici se 44 mandáty a její předseda Ivica Dačić se stal premiérem.

¹²⁵Jelena Obrenović-Wochnik, „Strategies of Denial“, 36.

¹²⁶Bojana Barlovac, „Key Parties in Serbia“.

¹²⁷Andrew Konitzer, „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia“, 51.

¹²⁸Bojana Barlovac, „Key Parties in Serbia“.

už od roku 2003 ve svých projevech mírně podporoval vstup země do EU a v roce 2008 v hlasování v parlamentu podpořil SAA. Kvůli těmto neshodám Nikolić po volbách v roce 2008 ze strany odešel.¹²⁹

Společně s ním opustilo SRS dalších třináct poslanců a vytvořili parlamentní klub pojmenovaný Vpřed Srbsko, který se později přeměnil v jádro nové Srbské progresivní strany (SNS) založené Nikolićem. Jeho strana se jasně vymezovala vůči SRS. SNS měla být proevropskou středopravicovou stranou, která se odkláněla od radikalismu SRS. SNS se dokonce podařilo vytvořit si velmi dobré vztahy s USA, o nichž prohlásila, že jsou pro Srbsko „prioritním mezinárodním partnerem“. Západ tedy velmi brzo začal vnímat SNS pozitivně jako konstruktivní středopravicovou stranu, na kterou neplatil zákaz jako na SRS. Úspěšnost Nikolićova kroku dokládaly i průzkumy veřejného mínění, které ukazovaly, že až 2/3 bývalých voličů SRS by nyní volilo SNS.¹³⁰¹³¹

2.3. Společenské aspekty spolupráce

Jak už bylo uvedeno výše, společenský postoj k ICTY a spolupráci s ním rozhodně nelze opomenout. Veřejné mínění sice nemá přímý vliv na chování vlády v této souvislosti, ale je jasné, že vláda a strany na něj musí brát ohled a jsou jím ovlivněny. V první části této kapitoly je analyzováno veřejné mínění o ICTY a spolupráci s ním na základě několika průzkumů veřejného mínění. Jelikož analyzované časové období je delší než v případě prvním, snažím se postihnout také vývoj názorů v průběhu let. Další část se věnuje společenským reakcím na zatčení a následné předání nejvýznamnější obviněných. A poslední část se zabývá rolí médií a jejich způsobu referování o ICTY, obžalovaných a válečných zločinech.

Srbská společnost nebyla nikdy příliš nakloněna vyšetřování srbských zločinů během válek v 90. letech. Miloševićova silná manipulace veřejným míněním a jeho využití národního kultu viktimizace ovlivňovalo srbskou společnost ještě dlouho po jeho odchodu z politiky.

---

¹²⁹Andrew Konitzer, „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia“, 52.

¹³⁰Andrew Konitzer, „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia“, 54-57.

¹³¹Dokládá to také úspěch SNS v parlamentních volbách roku 2012; tedy širší koalice více stran nazvané „Posuňme se Srbsko“ (Let Us Move Serbia), kterou ale vedla SNS. Tato koalice získala ve volbách nejvíce hlasů – 24% a nyní je ve vládě s SPS. Naproti tomu SRS se radikálně propadla jen na 4,61%, tudíž nepřekročila ani 5% hranici pro vstup do parlamentu.

Miloševićovi se podařilo přesvědčit srbskou veřejnost, že Srbové byli oběťmi válek, ve které se muslimové (Bosňáci), Chorvati i Kosovci (Albánci) snažili zopakovat zločiny z minulosti. Podobný narativ později použil i proti ICTY, který prezentoval za podpory režimem kontrolovaných médií jako zpolitizovaný a antisrbský.¹³² Lze říci, že většina Srbů dodnes vnímá sama sebe jako oběť agrese a ne agresora a podobně jako chorvatská společnost popírá zločiny svého etnika ve válce. Miloševićovi se podařilo zpochybnit i motivy mezinárodního společenství (EU, NATO, OSN.), na které také svaloval vinu za události 90. let.¹³³ Tato nedůvěra se promítla do postoje veřejnosti k ICTY.

Dokazuje jí i průzkum veřejného mínění o ICTY Bělehradského centra pro lidská práva z roku 2004. 69% respondentů uvedlo, že nevěří, že obžalovaní srbské národnosti budou ICTY souzeni spravedlivě a na základě dostatečných důkazů.¹³⁴ Bohužel se nezdá, že by se důvěra Srbů vůči nezaujatosti ICTY zvyšovala. V obdobném průzkumu Bělehradského centra z roku 2011 se 73% dotázaných domnívalo, že ICTY zachází s obžalovanými s ohledem na jejich národnost odlišně. Navíc 81% respondentů nevěřilo rozsudkům vyneseným nad obviněnými srbské národnosti, ale např. v případě odsouzených Bosňáků jen 10% z nich považovalo rozsudky za nepravdivé.¹³⁵ Výmluvný byl také názor dotázaných na to, jaký byl hlavní účel souzení válečných zločinů ICTY. 32% si myslelo, že hlavním účelem bylo svalit vinu za válečné zločiny na Srby. 30% považovalo za hlavní důvod vzniku ICTY ospravedlnění agrese NATO v roce 1999, tím že svalí vinu na Srby. A 12% se domnívalo, že se USA snažily skrze ICTY ustanovit nový světový řád. Jen 16% vidělo za vznikem ICTY jeho pravý účel – potrestat válečné zločiny, zamezit jejich opakování a podpořit mír a toleranci mezi národy.¹³⁶

I přes toto negativní vnímání tribunálu byla veřejná podpora spolupráce v roce 2003 vysoká – podle průzkumu 85% bylo pro, i když většina z pragmatických důvodů. Ovšem podpora nebyla zdaleka stálá a časem se snižovala. Už o rok později se zastávalo spolupráce jen 70% respondentů.¹³⁷ Velmi nízkou podporu spolupráce s ICTY ukázal průzkum z roku 2011. V roce 2009 bylo ještě 55%, tedy slabá většina, pro spolupráci. Ale o dva roky později

¹³²Dan Saxon, „Exporting Justice: Perceptions of the ICTY Among the Serbian, Croatian, and Muslim Communities in the Former Yugoslavia“, 565-566.

¹³³Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 66-67.

¹³⁴Public Opinion in Serbia: Attitudes towards ICTY, *Belgrade Center for Human Rights* (srpen 2004, Strategic Marketing Research).

¹³⁵Attitudes towards war crimes issues, ICTY and the national judiciary, *Belgrade Center for Human Rights* (říjen 2011, Ipsos).

¹³⁶Public Opinion in Serbia: Attitudes towards ICTY, *Belgrade Center for Human Rights* (srpen 2004, Strategic Marketing Research).

¹³⁷*Ibid.*

to už byla méně než polovina – 45%. 40% respondentů vyjádřilo názor, že Srbsko by nemělo spolupracovat, protože mu to zatím nic nepřineslo.¹³⁸ Paradoxně tedy v době, kdy srbská vláda začala uspokojivě spolupracovat s ICTY a předala dva klíčové obviněné, byla veřejná podpora spolupráce na nejnižším bodě. Společnost byla zřejmě už frustrovaná z dlouhodobého nátlaku na předávání jak ze strany ICTY, tak i EU a USA. Přesto byla srbská společnost proevropsky naladěna a její kladný postoj ke vstupu do EU byl konzistentní – pohyboval se kolem 70%.¹³⁹ Stejný údaj potvrdil i průzkum srbské evropské kanceláře z června 2007. Ovšem na otázku, zda respondenti podporují spolupráci vlády s ICTY, už tehdy odpovědělo 54% záporně. A 77% z nich by ji nepodpořilo ani v případě, že by srbský integrační proces byl zastaven.¹⁴⁰ Z toho vyplývá, že ačkoli srbská společnost chtěla vstoupit do EU, její ochota ustupovat podmínkám kladeným EU, včetně spolupráce s ICTY, klesala a odměny, které Srbsko za splnění podmínek dostalo, nebyly považovány za dostatečné.

I když většina Srbů měla vůči ICTY negativní postoj a nesouhlasila s předáváním, je zajímavé, že když byli dopadeni a vydáni tribunálu nejvýznamnější obvinění, kteří byli v Srbsku mnohými vnímáni jako váleční hrdinové, nevzbudilo to významné masové protesty. Už po předání Slobodana Miloševiče následovaly jen relativně malé veřejné demonstrace,¹⁴¹ což lze pravděpodobně zdůvodnit jeho už tehdy nízkou popularitou. Většina společnosti podporovala jeho souzení, ovšem dávala přednost domácímu soudu za finanční zpronevěru, zneužití moci, likvidaci politických oponentů atd.¹⁴² Je jasné, že souzení Miloševiče za válečné zločiny pro ně nebylo prioritní, ale zase nepředstavovalo tak vážný problém, aby vzbudilo spontánní protesty. Podobně vypadala i situace po zatčení Karadžiče i Mladiće. Po zatčení Karadžiče uspořádala SRS asi 15 tisícový protest v Bělehradu, ovšem žádné spontánní demonstrace nenásledovaly.¹⁴³ Na protest proti předání Mladiće se sešlo v Bělehradu okolo 7 tisíc demonstrantů. Událost byla opět zorganizována SRS.¹⁴⁴ Přesto popularita Karadžiče i Mladiće v Srbsku byla nepopiratelná, jak ukazuje průzkum z roku 2001, ve kterém 75% dotázaných považovalo oba jmenované za největší obránce srbského

¹³⁸ Attitudes towards war crimes issues, ICTY and the national judiciary, *Belgrade Center for Human Rights* (říjen 2011, Ipsos).

¹³⁹ Andrew Konitzer, „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia“, 35-36.

¹⁴⁰ European orientation of the citizens of Serbia, The EU Integration Office (Belgrade, 31. června 2007).

¹⁴¹ V Bělehradu se na jeho podporu sešly asi 3 tisíce lidí. „Milosevic in the Hague: What it means for Yugoslavia and the region“ *International Crisis Group*, Balkans Briefing (Belgrade/Brussels, 6. července 2001), 5.

¹⁴² „Milosevic in the Hague: What it means for Yugoslavia and the region“ *International Crisis Group*, Balkans Briefing (Belgrade/Brussels, 6. července 2001), 6.

¹⁴³ Jelena Obrenović-Wochnik, „Strategies of Denial“, 45.

¹⁴⁴ Julian Borger, „Serb nationalists rally in support of Ratko Mladic“, *The Guardian*, 29. května 2011.

národa.¹⁴⁵ Průzkum provedený brzy po zatčení Karadžiće ukázal, že proti předání ICTY bylo 54% respondentů a 42% s ním souhlasilo. Dále si třetina z nich myslela, že Karadžić je hrdina a jen 17% ho vnímalo jako zločince.¹⁴⁶ Ačkoli se zřejmě více než polovina veřejnosti stavěla proti jeho zatčení, nezúčastnila se protestů nebo jiných projevů nesouhlasu. Ukazuje to, že odpor vůči spolupráci s ICTY byl spíše pasivní a pro většinu Srbů nebyl tak důležitý, aby kvůli tomu vyšli protestovat.

Velkým problémem, kterému se ICTY už od svého vzniku snažila čelit, je neznalost a nezájem. V průzkumu z roku 2011 se ukázalo, že většina respondentů i přes svůj negativní postoj k ICTY neměla jasnou představu o tom, jak funguje, nikdy nečetla žádný rozsudek tribunálu, ani nesledovala přímý přenos procesů na internetových stránkách ICTY. Jejich hlavním zdrojem informací byla srbská média, zejména státní televize RTS.¹⁴⁷ Příčinou této neznalosti byl logicky fakt, že místní média jen málo informovala o samotném fungování tribunálu. Velkým problémem srbských médií bylo zejména to, že se nevěnovala zločinům, z kterých byli jejich krajané obžalováni mezinárodním tribunálem. Veřejnost tak byla jen velmi málo konfrontována s válečnými zločiny, o kterých média v podstatě mlčela. Pozornost médií šla na obžalovaných, jejich soukromých příbězích a názorech a obětem zločinů nebyl věnován téměř žádný prostor.^{148,149}

Dokazoval to i způsob, jakým média referovala o zatčení Karadžiće i Mladiće. V obou případech se soustředila na banální informace z jejich života v utajení. V případě Karadžiće senzacechtivé deníky odkrývaly detaily z jeho bizarního života jako Dragana Dabiće – alternativního léčitele s dlouhým plnovousem. Podobným způsobem média reagovala i na zatčení Mladiće. Místo, aby se soustředila na zločiny, z kterých je obviněn či dala prostor reakci obětí těchto zločinů, jejich zájem spočíval na relativně triviálních informacích ohledně Mladićova vzhledu, zdraví, stravy či požadavků. Tímto způsobem referovala nejen bulvární média, ale i jinak seriózní noviny jako např. *Politika*.¹⁵⁰ Je otázkou, zda se tak noviny chovaly z čistě komerčních pohnutek, aby zvedly prodeje, což se mnohým povedlo, nebo protože se válečným tématům úmyslně vyhýbaly. Zřejmě zde fungovala kombinace obojího. Jediné

¹⁴⁵Sanja Kutnjak Ivković, *The ICTY, Its Constituency, and the Politics: The Battle for Hearts and Minds*, 17.

¹⁴⁶Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 80.

¹⁴⁷Attitudes towards war crimes issues, ICTY and the national judiciary, *Belgrade Center for Human Rights* (říjen 2011, Ipsos).

¹⁴⁸Jako výjimka může být ale uvedeno rádio B 92, které na svých internetových stránkách publikovalo i názor neziskové organizace Ženy v černém. Viz. Larisa Rankovic, „The Hague Tribunal in the Press in Serbia“, *Southeast European Media Journal* (13.11.2002), <http://www.mediaonline.ba/en/?ID=175>, (staženo 14.2.2013).

¹⁴⁹Sonja Biserko, Radovan Kupres et al., „The Press: An Unchanged Matrix“, *Helsinki Committee for Human Rights in Serbia* (Belgrade, prosinec 2004), 20.

¹⁵⁰Marija Ristic, „Serbian Media About Mladic - Turning Horror into Showbiz“, *Balkan Insight*, 31. prosince 2012.

deníky, které publikovaly analýzu Mladićovy obžaloby, byly *Danas* a *Vreme*,¹⁵¹ které jsou spolu s *B 92* známé tím, že se věnují kritickým způsobem válečným zločinům a spojené problematice, za což někdy čelí kritice.¹⁵²

Analýza nejvýznamnějších srbských deníků i týdeníků provedená Ebart/Media Documentation od 21. září do 20. října 2002 ukázala, že většina informativních článků o ICTY sice byla neutrální, ale ty, které prezentovaly subjektivní názory či rozhovory, byly zpravidla negativní. Velmi negativní prohlášení byla častá na adresu hlavní prokurátorky Carly del Ponte. Většina novin se v tomto období nejvíce věnovala Miloševićovu procesu. 72% z analyzovaných článků o něm bylo neutrálních, ale 25% bylo negativně zabarveno a jen 2% článků vyjadřovalo kladný postoj k tomuto procesu.¹⁵³ Většina srbských médií tedy nevyjadřovala negativní postoj ke spolupráci s tribunálem přímou kritikou, ale nepřímo výběrem informací a lidí, jejichž, zpravidla negativní, názory publikovala.

Vzhledem k tomu, že v srbském veřejném prostoru neprobíhala debata o válečných zločinech, konfrontace s jejich přímými důkazy vzbudila v srbské společnosti šok. 1. června 2005 ICTY jako důkaz v Miloševićově procesu zveřejnila video, na kterém byla zdokumentována poprava několika bosenských muslimů ze Srebrenice v červenci 1995.¹⁵⁴ Nahrávka dokazovala přímou účast srbského státu ve srebrenickém masakru – video bylo pořízeno srbskou paramilitární jednotkou tzv. Škorpiónů, která podléhala velení srbského ministerstva vnitra. Veřejnost byla šokována také okolnostmi zločinu – jednotce před popravou požehnal pravoslavný kněz, oběti byly před svou smrtí mučeny, ponižovány a uráženy.¹⁵⁵ Části nahrávky publikovaly všechny televizní stanice a událostí se obsáhle zabývala i ostatní srbská média. Poprvé byl v médiích dán prostor analýze válečných zločinů a jejich obětí a také lidskoprávním aktivistům, do té doby přehlíženým. Po zveřejnění nahrávky bylo jen v červnu 2005 zveřejněno 676 článků o srebrenickém masakru, za celé dva roky před touto událostí bylo vydáno 816 článků zabývajících se tímto tématem.¹⁵⁶ Zájem srbských médií byl ale jen dočasný a brzy opadl, stejně jako se začaly objevovat pochybnosti o autenticitě videa. Z průzkumu provedeném brzy po odvysílání nahrávky vyplývalo, že

---

¹⁵¹Ibid.

¹⁵²Jelena Obrenović-Wochnik, „Strategies of Denial“, 39.

¹⁵³Larisa Rankovic, „The Hague Tribunal in the Press in Serbia“, *Southeast European Media Journal* (13.11.2002), <http://www.mediaonline.ba/en/?ID=175>, (staženo 14.2.2013).

¹⁵⁴V té době proběhl srebrenický masakr, během něhož bylo zavražděno bosenskosrbskou armádou a paramilitárními jednotkami více než 7 tisíc muslimských mužů a chlapců. ICTY to označila za genocidu.

¹⁵⁵Ivan Zveržhanovski, „Watching War Crimes: The Srebrenica Video and the Serbian Attitudes to the 1995 Srebrenica Massacre“, *Southeast European and Black Sea Studies* 7, č.3 (září 2007), 424-425.

¹⁵⁶Jelena Subotic, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans*, 62-63.

z respondentů, kteří video skutečně viděli, jen 45% věřilo, že je autentické. Zbytek ho tedy považoval za padělek či neměl názor.¹⁵⁷

Vyplývá z toho, že srbská společnost, i když byla přímo konfrontována s důkazy válečných zločinů, nebyla připravena uznat svou část odpovědnosti a viny za to, že podporovala režim, který je umožnil. Dlouhodobá veřejná debata o těchto věcech neexistuje a zřejmě bude ještě nějakou dobu trvat než se případně rozvine. Proto je ICTY v Srbsku tak nepopulární a postrádá důvěru. Veřejná podpora spolupráce s ICTY se v Srbsku nezvyšovala, jak se možná očekávalo, ale naopak snižovala a dokonce hrozila přerůst srbské evropské ambice. Většina médií negativní postoj vůči ICTY živila a vážná analýza podstaty procesů a fungování ICTY absolutně chyběla.

2.4. Legislativní normy pro spolupráci s ICTY

Srbsko se stejně jako Chorvatsko zavázalo ke spolupráci s ICTY už podpisem Daytonské mírové smlouvy. Milošević ale tento slib nerespektoval a požadavky tribunálu ignoroval. Nepřijal jako Tudjman žádný zákon, který by formálně umožňoval spolupráci. Na problém chybějící legislativy narazila nová vláda právě po zatčení Miloševiče v roce 2001. Premiér Djindjić v červnu 2001 předložil v parlamentu dekret umožňující vydání Miloševiče Haagu. Dekret ale zamítl Ústavní soud, který jej označil za protiústavní. Djindjić Miloševiče přesto předal ICTY a argumentoval mezinárodní právní povinností Srbska.¹⁵⁸ Ačkoli Djindjić jednal v nesouladu s domácím právem a proti vůli Ústavního soudu, žádné závažné důsledky to pro něj překvapivě nemělo.

Nová vláda si ale uvědomovala nutnost přijmout domácí legislativní opatření pro spolupráci s ICTY, která bez něj nemohla prakticky probíhat. Podařilo se jí to až 11. dubna 2002, kdy byl zákon konečně přijat. Nicméně velmi brzy sklidil mezinárodní kritiku za řadu problémových opatření. Zákon stanovoval, že vláda má povinnost vydat tribunálu ty osoby, proti kterým už byla obvinění ICTY vznesena, ale nemusí předat ty, na které bude žaloba uvalena v budoucnu, tedy po schválení zákona. Kritici namítali, že to bylo v přímém rozporu se statutem tribunálu, podle kterého mají členové OSN respektovat obžaloby ICTY,

---

¹⁵⁷Ibid., 64.

¹⁵⁸Victor Peskin, *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation*, 70.

bez ohledu na to, kdy jsou vydány.¹⁵⁹ Zákon nestanovoval časovou lhůtu, do které srbské orgány musely obviněné předat nebo povoloval destrukci archivních dokumentů více než deset let starých atd.¹⁶⁰ Zákon byl jasně v několika ohledech nevyhovující, obsahoval řadu nejasností a právních klíčků, které chtěla vláda využít ve svůj prospěch.

Největší problém, tedy nepředávání obžalovaných po uzákonění legislativy, odstranila vláda Zorana Živkoviće na jaře 2003, kdy přijala změnu zákona, která povolovala vydávat budoucí obžalované.¹⁶¹ Už v roce 2002 byla založena národní rada pro spolupráci s ICTY, která měla koordinovat požadavky tribunálu s vládou. Dá se říci, že minimálně od roku 2003 nebyla spolupráce brzděna nedostatečnými domácími legislativními opatřeními, ale neochotou vládních činitelů či bezpečnostních složek.

Závěr

Spolupráce s ICTY byla problematičtější pro oba zkoumané státy, přesto se s ní Chorvatsko dokázalo vyrovnat úspěšněji než Srbsko. Chorvatsko dosáhlo plné spolupráce s tribunálem už v roce 2005, kdežto Srbsko až v roce 2011. Příčiny zpoždění Srbska vyplývají z této analýzy. V roce 2000 se Chorvatsko i Srbsko vnitropoliticky nacházely v obdobné situaci. V obou státech skončila éra prezidentského autoritarismu a nastoupila nová demokratizační vláda. Obě vlády slibovaly spolupracovat s ICTY a dařilo se jim to s menším či větším úspěchem. Na Račanovu i Djindjićovu vládu tlačily nacionalistické strany, aby zastavily spolupráci. Myslím, že oba politiky lze srovnat v tom smyslu, že se snažili balancovat mezi vyhověním ICTY a zároveň si proti sobě nepoštvat veřejnost tedy voliče.

Za zlomový lze považovat rok 2003, kdy byl zavražděn srbský premiér a v Chorvatsku vyhrálo parlamentní volby nacionalistické HDZ. Vražda premiéra v Srbsku ukázala, jak velký problém vláda měla s kontrolou bezpečnostních složek, které se často chovaly svévolně a vláda nad nimi neměla plnou kontrolu, což samozřejmě velmi ztěžovalo dopadení obžalovaných a jejich předání ICTY. V Chorvatsku se naopak situace konsolidovala a ukázalo se, že HDZ umírnilo svůj nacionalistický program a postavilo se jasně za spolupráci s ICTY a vstup do EU. Nový premiér Sanader začal skutečně velmi brzy uspokojivě spolupracovat a do roku 2005 předal všechny obviněné. To byl podle mého názoru klíčový vnitropolitický

---

¹⁵⁹ „Yugoslavia: Cooperation Law Inadequate“ *Human Rights Watch*, 12. dubna 2002.

¹⁶⁰ Victor Peskin, *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation*, 76-77.

¹⁶¹ Diane F. Orentlicher, „Shrinking the Space for Denial: The Impact of the ICTY in Serbia“, 43.

moment, který znamenal sjednocení téměř celé chorvatské politické scény v otázce podpory spolupráce s ICTY a který se neudál v Srbsku.

Celkově spolupráci v Srbsku z celého stranického spektra podporovala jen menšina – jediná větší strana DS, menší G17+ nebo LDP. Od roku 2003 vládu vedla strana DSS v čele s jejím předsedou Vojislavem Koštunicou, který se stavěl velmi jasně proti spolupráci už na postu prezidenta. Určitá spolupráce v době jeho vládnutí probíhala, ale byla vždy podmíněna silným vnějším nátlakem hlavně ze strany EU a rozhodně nebyla uspokojivá pro ICTY. Zlepšení situace nastalo až v roce 2008, kdy nastoupila nová vláda vedená DS, která dokázala velmi brzy po svém dosazení předat Karadžiće a do roku 2011 i oba zbývající obviněné a konečně dosáhla plné spolupráce. Volby v roce 2008 také zaznamenaly změny uvnitř nacionalistických politických stran – SPS pozměnila svůj program a přiklonila se k integraci a spolupráci s ICTY, což jí umožnilo dostat se do vlády s DS. Nejsilnější nacionalistická strana SRS se rozštěpila a nová středopravicová strana SNS se ukázala jako její silný konkurent a skutečně markantně oslabilu voličskou základnu SRS. Srbská politická scéna se tedy začala od roku 2008 mírně odklánět od nacionalismu a podpora integrace a s tím spojené spolupráce s ICTY začala sílit. Nicméně neznamená to, že by SPS či SNS změnily své názory a postoje k ICTY, ale spíše se přiklonily k pragmatismu ostatně stejně jako HDZ, ale o pět let později.

Postoj veřejnosti obou zemí ke spolupráci s ICTY vykazoval značné podobnosti, i když lze najít i několik rozdílů. Dá se říci, že většina veřejnosti v obou zemích byla proti stíhání válečných zločinů vysoko postavených představitelů jejich etnika. Srbové i Chorvatí popírali jejich zločiny, o kterých neexistovala dlouhodobější objektivní veřejná debata. Většinová média v obou zemích se těmto tématům vyhýbala a příliš o nich neinformovala. I kvůli nedostatku informací panovala vůči tribunálu silná nedůvěra zejména Srbů, kteří nevěřili v jeho nezájatost. I přesto ale podle průzkumů po roce 2000 v Chorvatsku i Srbsku panovala většinová podpora spolupráce s ICTY. V Chorvatsku byla většinová podpora poměrně konstantní (výjimkou byl případ Bobetka) a byla tak v souladu s evropskými ambicemi Chorvatů. Naproti tomu srbská veřejná podpora spolupráce stále klesala, až se v roce 2011 dostala jen na 45% tedy menšinu, což bylo v rozporu s tím, že se většina obyvatel vyjadřovala pro vstup do EU. V Srbsku se tedy ukázalo, že i když občané chtěli vstoupit do EU, nevypadalo to, že by kvůli tomu byli ochotni dále spolupracovat s ICTY, jako tomu bylo v Chorvatsku. Ovšem tento odpor se ukázal být spíše pasivní, jelikož veřejnost nijak významně netlačila na vládu, aby přestala spolupracovat a zatčení Karadžiće i Mladiće provázely jen malé nepříliš významné protesty. Nedá se tedy říci, že by postoj veřejnosti

přímo zapříčinil horší spolupráci Srbska s ICTY, jelikož podpora spolupráce podle průzkumů byla nejvyšší kolem roku 2003 a poté se snižovala. Paradoxně když vláda spolupracovala nejlépe, byla podpora srbské veřejnosti nejnižší. Srbští občané ale vyjádřili své preference ve volbách, kdy kromě roku 2001 konstantně silně podporovali nacionalistickou a proti evropskou SRS, která spolupráci s ICTY rezolutně odmítala. Podobně na tom byla i vládní DSS. Nemusí to nutně znamenat, že by všichni tito voliči odmítali spolupráci s tribunálem, ale spíše to, že to pro ně nebyla prioritou a v rozhodování u voleb to pro ně nehrálo příliš roli. Nelze s jistotou říci, že chorvatští voliči by na tom byli jinak, ale myslím, že by HDZ nezaznamenala ve volbách v roce 2003 takový úspěch, pokud by nezměnila své programové priority a nepostavila se za evropskou integraci, pro níž, jak už bylo řečeno, byla spolupráce s ICTY nezbytnou podmínkou.

Negativní vliv na dosažení uspokojivé spolupráce Srbska s ICTY určitě měl fakt, že až do roku 2002 postrádalo jakékoli domácí legislativní opatření pro spolupráci s tribunálem. Schválení zákona trvalo velmi dlouho a navíc po svém přijetí čelil silné kritice za řadu problematických bodů, z nichž některé dokonce odporovaly statutu ICTY. Reforma zákona byla přijata až v roce 2003. V porovnání s Chorvatskem, které mělo téměř bezproblémový zákon pro spolupráci už v roce 1996, se to jeví jako značné zaostání. Ovšem i přesto, že Chorvatsko tento zákon mělo, až do roku 2000 téměř vůbec nespolečně pracovalo a naopak Srbsko dokázalo předat Miloševiče i bez uzákoněné domácí legislativní normy. Je tedy jasné, že ačkoli byl zákon pro spolupráci důležitý, jeho přijetí ji nezaručovalo a naopak. Rozhodující byla politická vůle.

Summary

The aim of this bachelor thesis was to find the reasons why Croatia met full cooperation with the ICTY in 2005, but Serbia not until 2011. Both countries were in similar political situation in the year 2000, when the authoritarian regimes collapsed and new democratic governments were elected. Both of them promised to fulfill their international obligations among others cooperation with the ICTY. However, they faced strong opposition of nationalist parties which disagreed with the cooperation. I assume that the year 2003 was the important turning point for Croatia. The strongest nationalist party – HDZ – changed its program priorities, among which was the promotion of cooperation with the ICTY and EU integration, and won the 2003 parliamentary elections. So this meant, that almost all the Croatian political parties supported cooperation what couldn't be said for Serbia. The majority of Serbian political parties was against cooperation even the government parties like DSS. Some progress came only after parliamentary elections in 2008, when at least the government parties were for cooperation, and the major nationalist parties either changed like SPS or split like SRS. Public opinion in both countries was generally against the prosecution of their army generals for war crimes. But since the cooperation with the ICTY was the necessary precondition for the EU integration, majority of the Croatian and also Serbian society approved the cooperation. However, the approval in Serbia wasn't very stable and had been constantly weakened according to the surveys. Paradoxically, the support had been lowest when the government finally cooperated successfully. Therefore it seems, that the public opinion didn't have direct impact on the cooperation but the public expressed itself in the elections too. From this point of view the Serbian public supported in the parliamentary elections for a long time the nationalist and anti-European parties. I assume, that HDZ wouldn't have won the 2003 parliamentary elections without more moderate program among other supporting EU integration, consequently, cooperation with ICTY too. The lack of suitable legal norm for cooperation with the tribunal delayed the Serbian cooperation for sure (Croatia had functional law in 1996 already), nevertheless, the adoption of the law didn't ensure cooperation and vice versa. When the political will was lacking the law was useless.

Použité prameny a literatura

Prameny:

Attitudes towards war crimes issues, ICTY and the national judiciary, *Belgrade Centre for Human Rights* (říjen 2011, Ipsos).

Constitutional Act on the Cooperation of the Republic of Croatia with the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991, Official Gazette of the Republic of Croatia No.: 32/96, oficiální internetové stránky United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, http://wcjp.unicri.it/db_legislation/national/search.php?cc_=on&cs_=on&fk_=on&recid=166#bmrk166 (přístup 26. května 2013)

European orientation of the citizens of Serbia, The EU Integration Office (Belgrade, 31. června 2007).

OSCE Mission to Croatia, „Background Report: The ICTY and General Janko Bobetko“ (10. října 2002).

OSCE (ODIHR) Election Observation Mission Report, Republic of Croatia Parliamentary Elections 2-3 January 2000 (25. dubna 2000, Varšava).

OSCE (ODIHR) Election Observation Mission Report, Republic of Croatia Extraordinary Presidential Elections 24 January & 7 February 2000 (31. května 2000, Varšava).

OSCE (ODIHR) Election Observation Mission Report, Republic of Serbia/Federal Republic of Yugoslavia Parliamentary Elections 23 December 2000 (20. února 2001, Varšava).

OSCE (ODIHR) Election Observation Mission Report, Republic of Croatia Parliamentary Elections 23 November 2003 (20. ledna 2004, Varšava).

OSCE (ODIHR) Election Observation Mission Report, Republic of Serbia/Serbia and Montenegro Parliamentary Election 28 December 2003 (27. února 2004, Varšava).

OSCE (ODIHR) Election Observation Mission Report, Republic of Serbia Parliamentary Elections 21 January 2007 (26. dubna 2007, Varšava).

OSCE (ODIHR) Limited Election Observation Mission Report, Republic of Serbia Early Parliamentary Elections 11 May 2008 (29. srpna 2008, Varšava).

Public Opinion in Serbia: Attitudes towards ICTY, *Belgrade Centre for Human Rights* (srpen 2004, Strategic Marketing Research).

Sixteenth Annual Report of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991 (31. července 2009).

Seventeenth Annual Report of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991 (30. července 2010).

Tenth Annual Report of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991 (20. srpna 2003).

Thirteenth Annual Report of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991 (21. srpna 2006).

Akademické studie a monografie

Dobbels, Mathias, „Serbia and the ICTY: How Effective Is EU Conditionality?“ (College of Europe EU Diplomacy Paper 6/2009, September 2009, Working Paper), <http://aei.pitt.edu/11556/> (přístup 15. dubna 2013), 1-35.

Edmunds, Timothy, „Intelligence Agencies and Democratisation: Continuity and Change in Serbia after Milošević“ *Europe-Asia Studies* 60, č. 1 (leden 2008), <http://www.ebscohost.com> (přístup 15. května 2013), 25-48.

Jović, Dejan, „Croatia and the European Union: a long delayed journey“, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 8, č. 1 (duben 2006), <http://www.ebscohost.com> (přístup 10. května 2012), 1-27.

Konitzer, Andrew a Edwards, Jenna, „Party Systems and Cooperation with War Crimes Tribunals: Comparing the Serbian and Croatian Experiences“ (Studie prezentována v rámci výročního setkání Southern Political Science Association, New Orleans, USA, 7. ledna 2009), <http://www.ebscohost.com> (přístup 20. března 2013), 1-57.

Konitzer, Andrew, „External Veto Actors, Public Opinion and the Transformation of EU-Sceptic Parties in Croatia and Serbia“, (National Council for Eurasian and East European Research, University of Washington, 30. července 2010), 1-65.

Kutnjak Ivković, Sanja, „The International Tribunal for the Former Yugoslavia, Its Constituency, and the Politics: The Battle for Hearts and Minds“, *Conference Papers -- Law & Society* (výroční setkání 2010), 1-57.

Pavlaković, Vjeran, „Croatia, the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, and General Gotovina as a Political Symbol“, *Europe-Asia Studies* 62, č. 10 (prosinec 2010), <http://www.ebscohost.com> (přístup 8. května 2013), 1707-1740.

Peskin, Victor, *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation* (Cambridge University Press, 2008), 272.

Peskin, Victor a Boduszyński, Mieczysław P., „International Justice and Domestic Politics: Post-Tudjman Croatia and the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“, *Europe-Asia Studies* 55, č. 7 (listopad 2003), 1117–1142.

Peskin, Victor a Boduszyński, Mieczysław P., „Croatia’s Moments of Truth: The Domestic Politics of State Cooperation with International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia“

(Berkley Program in Soviet and Post-Soviet Studies Working Paper, Institute of Slavic, East-European and Eurasian Studies, University of California, leden 2003), 1-47.

Saxon, Dan, „Exporting Justice: Perceptions of the ICTY Among the Serbian, Croatian, and Muslim Communities in the Former Yugoslavia“, *Journal of Human Rights* 4, č. 4 (říjen - prosinec 2005), <http://www.ebscohost.com> (přístup 20. března 2013), 559–572.

Subotic, Jelena, *Hijacked Justice: Dealing with the Past in the Balkans* (Londýn: Cornell University Press, 2009), 201.

Zveržhanovski, Ivan, „Watching War Crimes: The Srebrenica Video and the Serbian Attitudes to the 1995 Srebrenica Massacre“, *Southeast European and Black Sea Studies* 7, č.3 (září 2007), <http://www.ebscohost.com> (přístup 15. května 2013), 417-430.

Zprávy neziskových organizací a thinktanků

Biserko, Sonja, a Kupres, Radovan, et al., „The Press: An Unchanged Matrix“, *Helsinki Committee for Human Rights in Serbia* (Belgrade, prosinec 2004).

Erözden, Ozan, „Croatia &/v. ICTY: A Difficult Year of Cooperation“ *Centre for Policy Studies*, Blue Bird research group „Future of the Nation State in SEE“, <http://web.ceu.hu/cps/bluebird/pap/erozden1.pdf> (staženo 14. března 2013), 1-21.

Freizer, Sabine, „What the arrest of Ratko Mladic means“, *International Crisis Group* (26. května 2011).

Hartmann, Florence, „The ICTY and EU Conditionality“ in *War Crimes, Conditionality and EU integration and Western Balkans*, ed. Judy Batt a Jelena Obrenović-Wochnik (European Union Institute for Security Studies, Chaillot Paper n°116, červen 2009), 67-83.

Jović, Dejan, „Croatia after Tudjman: the ICTY and issues of transitional justice“ in *War Crimes, Conditionality and EU integration and Western Balkans*, ed. Judy Batt a Jelena Obrenović-Wochnik (European Union Institute for Security Studies, Chaillot Paper n°116, červen 2009), 13-28.

Lamont, Christopher K., „International Criminal Justice and the Politics of Transition in Croatia“, *IREX*, Scholar Research Brief (27. října 2010).

Matic, Vladimir, „Serbia at the Crossroads Again“, *United States Institute for Peace*, Special Report 124 (listopad 2004).

„Milosevic in the Hague: What it means for Yugoslavia and the region“ *International Crisis Group*, Balkans Briefing (6. července 2001).

Obrenović-Wochnik, Jelena, „Strategies of Denial“ in *War Crimes, Conditionality and EU integration in the Western Balkans*, ed. Judy Batt a Jelena Obrenović-Wochnik (European Union Institute for Security Studies, Chaillot Paper n°116, červen 2009), 29-48.

Orentlicher, Diane F., „Shrinking the Space for Denial: The Impact of the ICTY in Serbia“, *Open Society Institute* (květen 2008).

Sarac, Nedim, „Serbia: Will New Government Cooperate With ICTY?“, *Institute for War & Peace Reporting*, č.559 (11. července 2008).

„Yugoslavia: Cooperation Law Inadequate“ *Human Rights Watch* (12. dubna 2002).

Novinové články

Barlovac, Bojana, „Key Parties in Serbia“, *Balkan Insight*, 3. dubna 2012.

Borger, Julian, „Serb nationalists rally in support of Ratko Mladic“, *The Guardian*, 29. května 2011.

Green, Peter S., „Serbia Cracks Down on Mobsters and War-Crime Suspects“, *The New York Times*, 21. dubna 2003.

Glenny, Misha, „The Death of Djindjic“, *The New York Review of Books* 50, č. 12 (17. července 2003).

Markovic, Sasa, „The Return of the Socialists?“, *Transitions Online*, 15. března 2004.

Partos, Gabriel, „Analysis: Marathon Djindjic Trial“, *BBC News*, 23. května 2007.

Ristic, Marija, „Serbian Media About Mladic - Turning Horror into Showbiz“, *Balkan Insight*, 31. prosince 2012.

„SRS holds protest againsts EU integration“, *B92*, 12. října 2011.

„Timeline of an Uprising“, *BBC News*, 6. října 2000.

Internetové zdroje

Oficiální internetové stránky ICTY, <http://www.icty.org/> (staženo 10.6.2013).

Obradovic, Stojan, „ICTY Coverage on Croatian Television and in Vecernji List: Covering up the Hague?“, *Southeast European Media Journal*, 14. ledna 2002, <http://www.mediaonline.ba/en/?ID=175> (přístup 15.4.2013).

Rankovic, Larisa, „The Hague Tribunal in the Press in Serbia“, *Southeast European Media Journal*, 13. listopadu 2002, <http://www.mediaonline.ba/en/?ID=250> (přístup 25.5.2013)

Latinica – Ante Gotovina [13/13], <http://www.youtube.com/watch?v=YEvVcjLaDFw> (přístup 25.5.2013).